

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Sibila Podlesnik

**Učinkovitost programov aktivne politike zaposlovanja na področju
zmanjševanja brezposelnosti starejših v Zasavju**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Sibila Podlesnik

Mentor: doc. dr. Miroљjub Ignjatović

**Učinkovitost programov aktivne politike zaposlovanja na področju
zmanjševanja brezposelnosti starejših v Zasavju**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

Učinkovitost programov aktivne politike zaposlovanja na področju zmanjševanja brezposelnosti starejših v Zasavju

Brezposelnost v Zasavju predstavlja družbeni problem, tako iz ekonomskega kot tudi iz socialnega vidika. Stopnja brezposelnosti v regiji je že vrsto let precej nad slovenskim povprečjem, zaskrbljujoča pa je tudi struktura brezposelnosti, saj med težje zaposljivimi skupinami prednjačijo predvsem starejši od 50 let. Ti so pogosto slabše izobraženi, z vrsto zdravstvenih omejitev, ter pogosto pasivni pri iskanju novih zaposlitvenih možnosti, zaradi česar so nezanimivi za potencialne delodajalce. Z daljšanjem trajanja brezposelnosti se starejšim zmanjšujejo tudi možnosti ponovne zaposlitve, posledično so v večji meri podvrženi dolgotrajni brezposelnosti. Starejša oseba, ki se znajde brez zaposlitve, se sooča tako s finančnimi posledicami, kot tudi z različnimi socialnimi in psihološkimi posledicami, ki neposredno vplivajo na posameznika, posredno pa tudi na družbo kot celoto. Slovenija že vrsto let poskuša izboljšati zaposlitvene možnosti starejših, ki so se znašli brez zaposlitve, bodisi zaradi gospodarskih razmer, s katerimi se spopadamo v zadnjih letih, bodisi zaradi individualnih razlogov. Namen ukrepov aktivne politike zaposlovanja je predvsem povečati zaposljivost starejših in zmanjšati njihovo dolgotrajno brezposelnost. Starejši preko različnih programov usposabljanj tako postajajo konkurenčnejši na trgu dela in posledično lažje zaposljivi.

Ključne besede: brezposelnost, dolgoročna brezposelnost, programi aktivne politike zaposlovanja, starejši.

Effectiveness of active employment policies on reducing unemployment of elderly in Zasavje

From economic and social point of view, unemployment in Zasavje represents a social problem. For a number of years now, unemployment rate in the region is quite above Slovenian average. One of the most alarming things is the structure of unemployment, because low employment prospects are mostly people over 50. These people are often less educated, with numerous health problems and often passive at searching for new employment possibilities. These are the main reasons they are of little interest for potential employers. By lengthening the duration of unemployment, elderly people have lower chances of re-employment and as a consequence, they are therefore largely subjected to long-term unemployment. An older person who finds him/herself without a job, is facing both financial implications, as well as social and psychological consequences that have a direct impact on an individual; indirectly, it effects society as a whole. For a number of years, Slovenia is trying to improve employment opportunities for elderly people that have found themselves out of work, either due to economic situation we are facing in recent years, or for personal reasons. The purpose of measures of active employment policy is to increase employability of elderly people and reduce their long-term unemployment. Through different training programs elderly people are becoming more competitive on the labour market and consequently more employable.

Key words: unemployment, long-term unemployment, active employment policy, elderly.

KAZALO

1	UVOD	8
2	STAREJŠI NA TRGU DELOVNE SILE	10
2.1	STARANJE PREBIVALSTVA	10
2.2	POSLEDICE STARANJA PREBIVALSTVA NA TRG DELOVNE SILE	11
2.2.1	Zmanjševanje kontingenta delovno sposobnega prebivalstva	11
2.2.2	Staranje delovno aktivnega prebivalstva.....	13
2.2.3	Povečanje števila upokojencev.....	14
3	BREZPOSELNOST MED STAREJŠIMI	17
3.1	DEFINICIJA POJMA BREZPOSELNE OSEBE IN MERJENJE BREZPOSELNOSTI.....	19
3.2	VRSTE BREZPOSELNOSTI	20
3.2.1	Odkrita brezposelnost.....	20
3.2.2	Prikrita brezposelnost.....	20
3.3	STOPNJA REGISTRIRANE BREZPOSELNOSTI V SLOVENIJI	21
3.4	REGISTRIRANA BREZPOSELNOST MED STAREJŠIMI V ZASAVJU.....	22
4	DOLGOTRAJNA BREZPOSELNOST STAREJŠIH	25
4.1	OPREDELITEV DOLGOTRAJNE BREZPOSELNOSTI.....	25
4.2	RAZLOGI IN POSLEDICE DOLGOTRAJNE BREZPOSELNOSTI.....	25
4.3	STOPNJA DOLGOTRAJNE BREZPOSELNOSTI V SLOVENIJI IN ZASAVJU	27
4.4	DOLGOTRAJNA BREZPOSELNOST MED STAREJŠIMI	28
5	AKTIVNA POLITIKA ZAPOSLOVANJA	31
5.1	NAMEN UKREPOV AKTIVNE POLITIKE ZAPOSLOVANJA DO LETA 2015	32
5.1.1	Hitrejša aktivacija brezposelnih, predvsem mladih in starejših	33
5.1.2	Odprava strukturnih neskladij na trgu dela na področju potrebnih znanj in veščin za zasedbo prostih delovnih mest.....	33
5.1.3	Izboljšanje konkurenčnosti gospodarstva z vlaganji v zaposlene	33

5.1.4	Delovna in socialna vključenost ranljivih skupin na trgu dela in dolgotrajno brezposelnih	34
5.2	UKREPI AKTIVNE POLITIKE ZAPOSLOVANJA NAMENJENI STAREJŠIM.	34
5.2.1	Ukrep 1: usposabljanje in izobraževanje.....	34
5.2.2	Ukrep 3: spodbude za zaposlovanje	35
5.2.3	Ukrep 4: kreiranje delovnih mest	35
5.2.4	Ukrep 5: spodbujanje samozaposlovanja	35
5.3	IZVAJANJE PROGRAMOV AKTIVNE POLITIKE ZAPOSLOVANJA V ZASAVJU	36
5.4	VKLJUČENOST STAREJŠIH V PROGRAME AKTIVNE POLITIKE ZAPOSLOVANJA V ZASAVJU	38
6	SKLEP	47
7	LITERATURA.....	51
	PRILOGE	53
	Priloga A: Število registrirano brezposelnih oseb po starosti.....	53
	Priloga B: Brezposelne osebe glede na trajanje brezposelnosti, povprečje leta	54
	Priloga C: Dolgotrajno brezposelne osebe po starosti (2004-2012)	54
	Priloga Č: Cilji APZ 2012-2015 (1/4)	55
	Priloga D: Cilji APZ 2012-2015 (2/4)	56
	Priloga E: Cilji APZ 2012-2015 (3/4).....	57
	Priloga F: Cilji APZ 2012-2015 (4/4).....	57
	Priloga G: Število oseb vključenih v programe APZ v Zasavju (2007-2015).....	58
	Priloga H: Delež vseh starejših, starih 50 let ali več, med vključenimi v ukrepe APZ	58

KAZALO TABEL

Tabela 2.1: Starostna struktura prebivalstva Slovenije med leti 1948-2009 in projekcija 2020-2060 (delež v %)	11
Tabela 2.2: Stopnja delovne aktivnosti po starostnih razredih (delež v %)	14
Tabela 2.3: Gibanje števila upokojencev v Sloveniji (2006-2015).....	15
Tabela 3.1: Stopnja registrirane brezposelnosti oseb starejših od 50 let (v %).....	23
Tabela 4.1: Dolgotrajno brezposelne osebe glede na trajanje brezposelnosti.....	28
Tabela 4.2: Število dolgotrajno brezposelnih oseb po starosti (2007-2015).....	29
Tabela 5.1: Število udeležencev vključenih v ukrepe APZ v Zasavju v letu 2015 (pregled po starosti)	38
Tabela 5.2: Delež starejših, starih 50 let in več, med vsemi vključenimi v ukrepe APZ V Zasavju (2007-2015)	40
Tabela 5.3: Število udeležencev, starih 50 let in več, vključenih v programe APZ v letu 2015 (pregled po ukrepih)	42

KAZALO SLIK

Slika 2.1: Stopnja aktivnosti in delovne aktivnosti v Sloveniji in Zasavju 2005-2015 (delež v %)	12
Slika 3.1: Stopnja registrirane brezposelnosti med letoma 2005 in 2015 (v %)	22
Slika 4.1: Harrisonov model vpliva brezposelnosti.....	26
Slika 5.1: Število udeležencev vključenih v ukrepe APZ v Zasavju (2007-2015).....	36
Slika 5.2: Udeleženci vključeni v programe APZ v Zasavju v letu 2015 po starosti (delež v %)	37
Slika 5.3: Delež starejših, starih več kot 50 let, med vključenimi v ukrepe APZ (2008-2014)	39
Slika 5.4: Vključenost starejših, starih 50 let in več, v ukrepe APZ v Zasavju – pregled po ukrepih (2007–2015).....	41

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC

APZ	aktivna politika zaposlovanja
ZRSZ	Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje
SURS	Statistični urad Republike Slovenije
MDDSZ	Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti
ZUTD	Zakon o urejanju trga dela
RS	Republika Slovenija
NPK	nacionalna poklicna kvalifikacija

1 UVOD

Brezposelnost je pereč problem današnjega časa. Posledice, ki ji sledijo, spreminjajo svet in vplivajo tako na življenje posameznika kot tudi na družbo v celoti. Vsak posameznik, ki se v življenju znajde brez zaposlitve, s tem izgubi velik del lastne entitete. Delo ne pomeni zgolj materialnega zadovoljstva, temveč nam omogoča socialno vključenost in predstavlja socialni okvir.

Določene skupine so zaradi svojih značilnosti in neskladij na trgu dela v večji meri podvržene brezposelnosti. To so predvsem mlajši pred prvo zaposlitvijo in starejši. V želji po zaščiti teh rizičnih skupin Slovenija posega na trg dela z različnimi ukrepi v cilju zniževanja stopnje brezposelnosti.

Namen diplomskega dela je ocenitev položaja starejših brezposelnih na trgu dela v Zasavju. Regija, ki je bila v času industrializacije center gospodarskega razvoja, je dandanes znana iz povsem drugačnih razlogov. Območje, ki zajema občine Hrastnik, Trbovlje in Zagorje ob Savi je postalo sinonim za gospodarsko stagnacijo in vrtoglavo stopnjo registrirane brezposelnosti.

V svojem diplomskem delu bom s pomočjo analiz obstoječih kazalcev poskušala ugotoviti povezavo med participacijo starejših v programih aktivne politike zaposlovanja in zmanjševanjem stopnje njihove brezposelnosti v Zasavju. Moja glavna hipoteza je, da z udeležbo v programih aktivne politike zaposlovanja starejši postajajo konkurenčnejši na trgu delovne sile. Trditev bom poskušala dokazati s pomočjo analiziranja letnih poročil Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje ter s pomočjo analize podatkov Statističnega urada Republike Slovenije.

Za raziskovanje vzročnosti med vključenostjo v programe aktivne politike zaposlovanja in stopnjo brezposelnosti starejših v Zasavju bom analizirala osnovne demografske kazalce v obdobju desetih let ter preučila podatke o vključitvah v programe, ki jih je izvajala Območna služba Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje Trbovlje v obdobju med letoma 2007 in 2015. S pomočjo analize bom poskušala potrditi predpostavko, da se z večjo vključenostjo v

programe aktivne politike zaposlovanja zmanjšuje stopnja registrirane brezposelnosti starejših od 50 let v Zasavju.

Diplomsko delo je strukturirano iz treh bistvenih sklopov, ki se medsebojno navezujejo. Uvodnemu delu sledi opredelitev položaja starejših na trgu dela, kjer pojasnujem proces staranja prebivalstva in neposredne posledice slednjega za trg delovne sile.

V nadaljevanju sledi ocena brezposelnosti med starejšimi. Za primerljivost podatkov uporabljam statistične kazalce brezposelnosti v Zasavju v primerjavi s celotno Slovenijo.

Ker so starejši v večji meri podvrženi dolgotrajni brezposelnosti, ta pojav predstavlja jedro drugega sklopa diplomskega dela. Tu opredelim bistvene vzroke za nastanek dolgotrajne brezposelnosti ter njene posledice – predvsem med starejšo populacijo.

V tretjem sklopu diplomske naloge razčlenim pojem aktivne politike zaposlovanja. S pomočjo podatkov Zavoda RS za zaposlovanje opišem namen ukrepov APZ do leta 2015, opredelim ukrepe aktivne politike zaposlovanja in analiziram vse kazalce vključenosti starejših v programe APZ v Zasavju. Analizi sledi zaključek z bistvenimi ugotovitvami in navedba uporabljene literature.

2 STAREJŠI NA TRGU DELOVNE SILE

2.1 STARANJE PREBIVALSTVA

V 19. stoletju so bili posamezniki, ki so dočakali visoko starost, redkost, saj je bila pričakovana življenjska doba v letu 1800 okvirno 37, leta 1900 pa 48 let. Toda z napredkom medicine, izboljšanjem osnovnih higienskih pogojev in posledično obvladovanjem pandemij in z izboljšanjem ostalih življenjskih pogojev, vključno z zmanjšanjem lakote, se vse od sredine 20. stoletja soočamo s pojavom hitrega staranja prebivalstva (Verša 2002).

Staranje prebivalstva je pojav globalnih razsežnosti, posebej izrazit pa je v razvitem svetu. V Evropski uniji opazamo v 21. stoletju trend pospešenega staranja prebivalstva v vseh državah članicah. Če je bilo leta 1995 znotraj Evropske unije 15,4% prebivalstva starejšega od 65 let, se naj bi ta delež do leta 2025 povečal kar na 22%, delež mladih do 24 let pa naj bi se konstantno zmanjševal. S staranjem prebivalstva se spreminja struktura delovno aktivnega prebivalstva in odpira vprašanje položaja starejših na trgu delovne sile (Verša 2002).

Staranje prebivalstva v Sloveniji sledi trendom Evropske unije, saj je v zadnjih 30 letih opazen padec števila mladih do 14 let in povečanje deleža starejših od 65 let (glej Tabelo 2.1), kar kaže trend staranja delovno aktivnega prebivalstva ter povečanje deleža delovno neaktivnega prebivalstva.

Tabela 2.1: Starostna struktura prebivalstva Slovenije med leti 1948-2009 in projekcija 2020-2060 (delež v %)

leto	starostna skupina		
	0-14 let	15-64 let	65 let in več
1948	28,4	64,4	7,3
1953	27,6	64,8	7,6
1961	27,3	64,8	7,8
1971	24,1	65,9	9,8
1981	23,0	65,7	11,1
1991	20,8	68,0	11,2
2002	15,3	70,0	14,7
2009 (30. 6.)	14,0	69,5	16,5
2020	14,2	65,4	20,4
2040	12,1	58,9	29,1
2060	12,8	53,9	33,4

Vir: SURS (2011).

Že vse od sredine prejšnjega stoletja delež starejših od 65 let v Sloveniji narašča in je v sredini osemdesetih znašal 11,1% celotne populacije. Sredi leta 2009 je že presegel 16%, medtem ko se je delež mladih do 14 leta starosti med letoma 1948 in 2009 zmanjšal za več kot 10%, z napovedjo linearnega zmanjšanja do leta 2060. Takrat naj bi starejši predstavljali več kot tretjino celotnega prebivalstva (33,4%), medtem ko je delež mladih v istem letu ocenjen zgolj na 12,8% (SUR S 2011).

2.2 POSLEDICE STARANJA PREBIVALSTVA NA TRG DELOVNE SILE

Staranje prebivalstva vpliva na človeške vire ter posledično na ekonomsko aktivnost prebivalstva in ekonomijo v celoti. Posledice staranja prebivalstva so vidne preko zmanjševanja kontingenta delovno sposobnega prebivalstva, staranja delovno aktivnega prebivalstva in naraščanja števila upokojencev (Verša 2002).

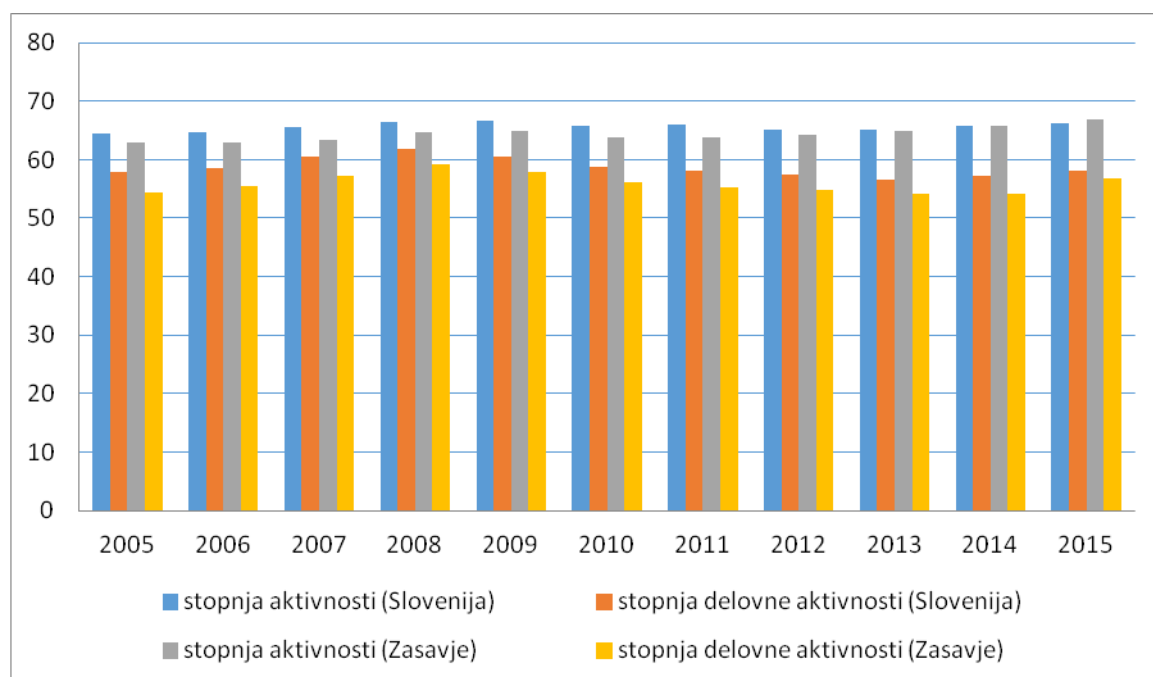
2.2.1 Zmanjševanje kontingenta delovno sposobnega prebivalstva

Delovno sposobni prebivalci so na podlagi Mednarodne organizacije dela vsi prebivalci v starosti od 15 let dalje, v Sloveniji v to skupino običajno štejemo posameznike med 15. in 65.

letom. Sam obseg delovno sposobnega prebivalstva namreč določa, ali bo med prebivalci zadosten delež delovno aktivnih za potrebe ekonomije. Glede na napovedi trenda zmanjševanja deleža prebivalstva v delovno sposobni dobi in upada deleža mlajše populacije, je ena izmed glavnih posledic staranja prebivalstva upadanje deleža aktivnega prebivalstva (Verša 2002).

Če pogledamo stopnjo aktivnosti prebivalstva (glej Sliko 2.1) v letu 2015, le-ta znaša 66,3% vseh delovno sposobnih prebivalcev Slovenije, medtem ko je stopnja delovno aktivnih v Sloveniji istega leta 58,2%. Razlika med stopnjo aktivnosti in stopnjo delovne aktivnosti v letu 2015 tako znaša 8,1% delovno sposobnega prebivalstva, kar predstavlja potencialno aktivno prebivalstvo oz. zalogo, ki omogoča nemoteno oskrbo trga dela in se vanj vključi po potrebi (Verša 2002; SURS 2016).

Slika 2.1: Stopnja aktivnosti in delovne aktivnosti v Sloveniji in Zasavju 2005–2015 (delež v %)

Vir: SURS (2016).

Glede na trend gibanja stopnje aktivnosti in delovne aktivnosti je opazen porast stopnje aktivnosti prebivalstva v Sloveniji v obdobju med letoma 2005 (64,6%) in 2009 (66,6%). Nato pa opažamo konstanten padec stopnje vse do leta 2013, ko je bilo v Sloveniji 65,1% aktivnega prebivalstva – v primerjavi s 66,6% v letu 2009. Podoben trend je opazen v gibanju

stopnje delovne aktivnosti, ki je leta 2005 znašala 57,8%, in naraščala vse do leta 2009 (60,5%), nato pa upadala do leta 2014. Takrat je bila stopnja delovne aktivnosti 57,2% delovno aktivnih med delovno sposobnimi prebivalci Slovenije, kar sovpada z gibanjem gospodarske rasti in gospodarsko krizo v Sloveniji (SURs 2016).

Stopnja delovne aktivnosti v Zasavju je že vrsto let pod slovenskim povprečjem, saj je bila v letu 2005 zgolj 54,4%, vendar sledi podobnim trendom naraščanja kot slovensko povprečje vse do leta 2008 (59,3%), nato pa delež upada do leta 2013 (54,1%), ko stopnja delovne aktivnosti upade celo pod stopnjo iz leta 2005. Kljub dejstvu, da je stopnja aktivnosti v Zasavju v letu 2015 celo nad slovenskim povprečjem in znaša 66,8% aktivnih med delovno sposobnimi prebivalci Zasavja, je stopnja delovne aktivnosti v istem letu, tako kot že vsa leta prej, pod slovenskim povprečjem in znaša 56,7%. Razlika med stopnjo aktivnosti in stopnjo delovne aktivnosti v letu 2015 v Zasavju tako znaša 10,1% delovno sposobnega prebivalstva. To kaže na dejstvo, da je v Zasavju delež potencialno aktivnega prebivalstva 25% večji v primerjavi z deležem potencialno aktivnega prebivalstva v celotni Sloveniji. Do te razlike prihaja zaradi dejstva, da je v kvoto aktivnega prebivalstva zajeto tako delovno aktivno prebivalstvo, kot tudi registrirano brezposelne osebe. Ravno delež slednjih vpliva na porast deleža potencialno aktivnega prebivalstva. Za primerjavo – v pomurski regiji, ki se, ravno tako kot zasavska, sooča z visoko stopnjo brezposelnosti, delež potencialno aktivnega prebivalstva zajema 11,8% delovno sposobnega prebivalstva (SURs 2016).

2.2.2 Staranje delovno aktivnega prebivalstva

Vse tranzicijske spremembe v gospodarstvu v slovenskem prostoru v devetdesetih letih so vplivale na spremembe starostne strukture delovno aktivnih in te kažejo na trend staranja. Opazno je izrazito povečanje števila delovno aktivnih med 35. in 49. letom, medtem ko v starostnem razredu 55 let in več opazamo upad deleža delovno aktivnih s 4,4% (leta 1986) na 3,3% (leta 1998). V prihodnosti zaradi podaljševanja življenjske dobe prebivalcev Slovenije in korenitih reform pokojninskega sistema, ki bodo zviševale starostno mejo ob upokojitvi, pričakujemo porast deleža te starostne skupine delovno aktivnih (Verša 2002).

S staranjem prebivalstva se zmanjšuje tudi njegova aktivnost. V starostnem razredu med 40 in 49 let je stopnja delovne aktivnosti nad 80% (glej Tabelo 2.2), medtem ko se v starostnem razredu med 55 in 59 let ta delež zmanjša za tretjino (51,7%) in z naraščanjem starosti delež delovno aktivnega prebivalstva izrazito upada (v starostnem razredu 65 let in več znaša zgolj

še 0,6%). Če podrobneje pogledamo gibanje stopnje delovne aktivnosti starejših od 50 let v obdobju med 2010 in 2015, opazamo trend naraščanja delovne aktivnosti pri starejših v vseh razredih nad 50. letom starosti, največji porast je opazen v razredu med 60. in 64. letom, ko se je delež delovno aktivnih v zadnjih desetih letih skoraj podvojil, kar kaže, da so starejši dlje časa vključeni na trg dela (SURs 2016).

Tabela 2.2: Stopnja delovne aktivnosti po starostnih razredih (delež v %)

leto	starost							
	do 19	20-29	30-39	40-49	50-54	55-59	60-64	65 in več
2015	1,9	43,7	77,7	80,9	77,1	51,7	11,7	0,6
2010					70,3	36,4	8,8	0,4
2005					68,4	38,9	6,0	0,4

Vir: SURs (2016).

Kljub temu pa je v Sloveniji aktivnost starejših še vedno bistveno nižja v primerjavi z Evropsko unijo. Stopnja delovne aktivnosti v Evropski uniji je bila v starostnem razredu med 55 in 64 let leta 2001 37,7% (v Sloveniji 25,5%), nato pa je opazen konstanten porast stopnje delovne aktivnosti v omenjenem starostnem razredu vse do leta 2016, ko je delež znašal 53,3% (v Sloveniji 36,6%) (Eurostat 2016).

2.2.3 Povečanje števila upokojencev

Upokojevanje je najpomembnejši razlog za povečanje deleža neaktivnega prebivalstva v starejši življenjski dobi. Delovno aktivni, ki zaradi starosti in nekaterih drugih razlogov niso zmožni sodelovati v ekonomskih aktivnostih, imajo možnost upokojitve. V Sloveniji je bil v osemdesetih in devetdesetih opazen trend naraščanja števila upokojencev, saj se je njihovo število povzpelo z 274.000 (leta 1985) na 474.000 (leta 1999). Eden glavnih razlogov za povečanje števila upokojencev je samo staranje prebivalstva, drugi razlog pa lahko najdemo v preteklih politikah upokojevanja in zaposlovanja. Sistem pokojninskega in invalidskega zavarovanja je bil v preteklosti naravnano na upokojevanje pri relativno nizki starosti, obenem pa se je predčasno in starostno upokojevanje uporabljalo tudi za reševanje problematike presežnih delavcev (Verša 2002).

Tabela 2.3: Gibanje števila upokojencev v Sloveniji (2006–2015)

leto	število upokojencev	stopnja rasti
2006	510.795	
2007	518.805	1,6%
2008	527.933	1,8%
2009	538.455	2,0%
2010	552.561	2,6%
2011	569.951	3,1%
2012	585.405	2,7%
2013	602.311	2,8%
2014	608.855	1,1%
2015	612.018	0,5%

Vir: ZPIZ (2016).

Trend naraščanja števila upokojencev je opazen tudi od leta 2000 dalje (glej Tabelo 2.2), vse do leta 2013, ko je bilo v Sloveniji 602.311 upokojencev, kar je 2,8% več v primerjavi z letom prej. Od leta 2014 naprej pa indeks rasti postopoma upada in je v letu 2015 znašal 0,5% v primerjavi z letom 2014. To odraža spremembe v sistemu pokojninskega in invalidskega zavarovanja, ko se posamezniki upokojujejo ob višji starosti, obenem pa kaže na trend, da se delovna aktivnost starejših v Sloveniji dejansko povečuje (ZPIZ 2016).

V današnjih časih se na trgu dela zaradi opaznega trenda staranja prebivalstva soočamo z dvema nasprotujočima si težnjama. Prva je težnja gospodarstva po večji vključenosti starejših na trg dela ter želja po podaljševanju delovne aktivnosti starejšega prebivalstva, druga pa je težnja posameznikov, ki želijo čim prej zaključiti zaposlitev in se upokojiti. S staranjem prebivalstva se posledično spreminja tudi starostna struktura delavcev. Samemu procesu staranja delovno aktivnega prebivalstva se bodo morale prilagoditi tako nacionalne politike kot tudi podjetja, kjer bo porast deleža starejših med vsemi zaposlenimi v prihodnosti še bolj opazen.

Na podlagi raziskave o zavedanju in vlogi delodajalcev glede aktivnega staranja je bilo ugotovljeno, da se delodajalci zavedajo dejstva, da bodo starejši v prihodnje imeli večjo vlogo na trgu delovne sile. Podjetja bodo v prihodnosti dolžna prilagajati razmere staranju delovne sile, če bodo želela, da delovni proces poteka nemoteno. Prilagajanja bodo potekala preko uvedbe programov izobraževanj namenjenih starejšim, večji poudarek bo namenjen skrbi za zdravje, spremembi samega delovnega procesa ter prilagajanju delovnega mesta potrebam starejših. Podjetja, ki zaposlujejo večji delež starejših se jim ne prilagajajo zgolj iz potrebe po nemotenem delovnem procesu, temveč svoje starejše zaposlene cenijo zaradi neprecenljivih delovnih izkušenj in strokovnih znanj. Starejši tako delodajalcem predstavljajo delovno silo z visoko stopnjo odgovornosti, zanesljivosti in pripadnosti. Starejše odlikuje njihova sposobnost vodenja oziroma mentorstva, slabost, v primerjavi z mlajšimi delavci, pa delodajalci vidijo predvsem v pomanjkanju samoiniciativnosti in fleksibilnosti, v slabših zmožnostih prilagajanja novostim, v pomanjkanju veččin dela z novimi tehnologijami, ter v slabem znanju tujih jezikov (Pajnkihar 2009).

Kljub zavedanju, da starejši delavci predstavljajo nepredstavljiv vir delovnih izkušenj in pripomorejo k večji storilnosti podjetja, delodajalci v večji meri zaposlujejo mlajše kandidate. Kot enega poglavitnih razlogov za to, delodajalci navajajo dejstvo, da starejši kandidati pogosto nimajo ustreznih kompetenc, so manj fleksibilni v primerjavi z mlajšimi in jim pomenijo večji strošek. Delodajalci starejše pogosto prednostno zaposlujejo pod pogojem, da so le-ti visoko usposobljeni, ali pa jim je za njihovo zaposlitev priznan določen delež subvencije ali davčna olajšava (Pajnkihar 2009). Zaradi mentalitete delodajalcev, da bodo za delovno usposabljanje mlajšega delavca porabili manj resursov in časa, ter da bo tak delavec doprinesel k višji stopnji storilnosti, starejši ostajajo največkrat spregledana skupina med množico iskalcev zaposlitve.

3 BREZPOSELNOST MED STAREJŠIMI

Brezposelnost je pojav, ki vpliva tako na mikroraven vsakega posameznika, ki ostane brez dela in ni zmožen najti nove zaposlitve, kot tudi vpliv na državno in globalno raven. Brezposelnost prizadetim posameznikom ne povzroča samo materialnih problemov, ki so sicer najopaznejši že takoj v začetni fazi brezposelnosti, temveč tudi vrsto emocionalnih in socialnih težav. Izguba zaposlitve za posameznika pomeni tudi prenehanje dotedanjih aktivnosti in izgubo dotedanjih človeških stikov, saj v današnjem času delo predstavlja središče posameznikovega življenja. Brezposelnost mladih ne prizadene zgolj slednjih, temveč neposredno tudi njihove družine, ki so socialno in materialno obremenjene z vzdrževanjem odraslih mladih, ki po končanem šolanju ne najdejo prve zaposlitve. Brezposelnost staršev mnogokrat vpliva na socialno neenakost otrok v primerjavi z njihovimi vrstniki. Številne države so zaradi tega uvedle obsežne sisteme za varstvo brezposelnih in tistih posameznikov, ki niso zmožni za delo (Kavar Vidmar 1993).

Posledice brezposelnosti so lahko družbeno zelo škodljive. Brezposelnost lahko razvrednoti oziroma zniža standard in hkrati kakovost življenja v družbi. Brezposelnost ima tako posledice za vsakega posameznika kot za celotno družbo (Haralambos in Holborn 1999, 254–260).

– *posledice brezposelnosti za družbo:*

Adrian Sinfield trdi, da brezposelnost znižuje kakovost življenja v družbi. Zniževanje standarda se odraža na več načinov.

Tisti, ki ohranijo delovno mesto, se ne počutijo v tolikšni meri varni in njihov življenjski standard je lahko ogrožen. Tovrstni občutki nastanejo zaradi zmanjšanega števila nadur in krajšega delovnega časa, deloma pa so posledica slabše pogajalske moči delavcev, kar vodi do manjšega pritiska na plače.

Posamezniki se bojijo zapustiti nezadostno in nezadovoljivo delovno mesto, saj so v strahu, da ne bodo dobili nove zaposlitve. Delavci postanejo manj mobilni, so razočarani in odtujeni.

Po vsej verjetnosti prihaja do naraščanja delitve znotraj družbe. Brezposelni za svoje probleme navadno krivijo šibkejše skupine, predvsem etične manjšine in priseljence. Sinfield meni tudi, da visoka brezposelnost zmanjšuje priložnost, da bi dosegli enake zmožnosti. Pri

višku delovne sile se delodajalcem ni treba truditi glede zaposlovanja žensk, mladih in starejših ... (Sinfield v Haralambos in Holborn 1999, 254–260).

– *posledice brezposelnosti za posameznike:*

Posameznik, ki se sooča z izgubo dela, se v prvi vrsti sooča s finančnimi posledicami, ki temu sledijo. Starejši, ki so ostali brez zaposlitve, v začetni fazi koristijo sredstva, ki so jih morebiti tekom let privarčevali, s trajanjem brezposelnosti pa postajajo čedalje bolj finančno odvisni od drugih družinskih članov. Starejšim brezposelnim pogosto finančno pomagajo otroci, kar je še posebej problematično z vidika percepcije brezposelnosti in izgube finančne samostojnosti med starejšimi brezposelnimi moškimi. Z izgubo lastnih finančnih sredstev se posamezniku spremeni življenjski standard in posledično življenjski slog. Posebej zaskrbljujoče je, da družbeno ekonomske analize kažejo na dejstvo, da sta breposelnost in starost ena najpomembnejših vzrokov tveganja za revščino v Sloveniji (SURS 2011).

Država pomaga brezposelnim z denarnim nadomestilom za primer brezposelnosti in denarno socialno pomočjo. Več kot polovica vseh upravičencev med prejemniki denarnega nadomestila je starih 50 let in več (51,1% od vseh prejemnikov v letu 2015), sledijo jim upravičenci v starostnih razredih 30-39 let (18,6%) in 40-49 let (18,0%), medtem ko delež upravičencev upada z nižanjem starostnih razredov. Ko posameznik to pravico izkoristi, je kot brezposelna oseba upravičen do socialne pomoči, ki je tudi časovno omejena in določena s pogoji (ZRSZ 2016a).

Poleg očitnih finančnih posledic, ki so tudi najlažje merljive, pa se starejši brezposelni soočajo s široko paleto socialnih, psiholoških in posledično tudi zdravstvenih posledic. Fagin in Little sta mnenja, da posamezniku zaposlitev daje občutek identitete o tem, kakšna je njegova vloga v družbi. Posameznikom delo predstavlja jedro socialnega življenja, še posebej za populacijo starejših je značilno, da se poistovetijo s podjetjem, stiki s sodelavci pa posameznikom poleg njihove družine pogosto predstavljajo edini socialni stik. Z nastopom brezposelnosti pa se socialni stiki s sodelavci pogosto pretrgajo, posledično pa se zmanjšujejo družbeni stiki zunaj družine. Brezposelni pogosto iščejo družbo oseb v podobni situaciji, zaradi česar se njihova marginalizacija še poveča. Delo oziroma služba daje posamezniku občutek smisla. Če posameznik izgubi službo, izgubi tudi občutek smisla. Posamezniki se počutijo odvečne, poslabša se jim samopodoba, kar je še posebej značilno za starejše brezposelne moške, kot sta ugotovila Fagin in Little v študiji o brezposelnih moških v Londonu. Zmanjševanje finančnih sredstev kot posledica brezposelnosti vpliva tudi na

posameznikovo preživljanje prostega časa in s tem povezanih aktivnosti, ki zahtevajo finančni vložek, kar še dodatno povzroča izolacijo brezposelnih posameznikov in njihovo odrinjenost na rob družbe (Fagin in Little v Haralambos in Holborn 1999, 254–260).

Brezposelnost privede do ovir tako v psihičnem kot tudi fizičnem počutju. Lahko se povečajo psihosomatske težave, kot so na primer motnje koncentracije, motnje spanja ali motnje hranjenja. Brezposelne spremlja tudi nizka samozavest, kar lahko privede do težkih depresivnih stanj posameznika. Stres, s katerim se soočajo posamezniki zaradi finančne nestabilnosti in soočanja z brezposelnostjo, lahko pri posameznikih, ki nimajo močne opore družine ali prijateljev, privede celo do razvoja odvisnosti. Brezposelni poročajo, da se z vsakim neuspehom zmanjša tudi občutek lastne vrednosti (Bilban 2015).

3.1 DEFINICIJA POJMA BREZPOSELNE OSEBE IN MERJENJE BREZPOSELNOSTI

V Zakonu o urejanju trga dela (v nadaljevanju ZUTD), ki je s 1. januarjem 2011 nadomestil Zakon o zavarovanju za primer brezposelnosti, je jasno definirano, kdo je uvrščen v skupino brezposelnih oseb. V skladu z ZUTD je brezposelna oseba vsak posameznik iskalec zaposlitve, ki je delazmožen, aktivno išče zaposlitev, ima status brezposelne osebe, obenem pa je pripravljen sprejeti primerno zaposlitev, ki mu jo Zavod za zaposlovanje ali drug izvajalec storitve posredovanja zaposlitve ponudi. Poleg zgoraj naštetih pogojev pa brezposelna oseba ne sme biti samozaposlena, ni v delovnem razmerju, nima statusa dijaka, vajenca, študenta ali udeleženca izobraževanja odraslih, ravno tako pa ne statusa kmeta ali upokojenca (ZUTD 2010, 8. člen).

V Sloveniji se podatki o brezposelnih osebah zbirajo na podlagi evidenc brezposelnih oseb, ki so prijavljene na Zavodu RS za zaposlovanje (ZRSZ). Na podlagi teh lahko sledimo trendom registrirane brezposelnosti. Poleg registrirane brezposelnosti pa poznamo tudi anketno brezposelnost – na podlagi Ankete o delovni sili. Slednja zajema vse posameznike, ki v zadnjem tednu pred izvajanjem raziskave niso delali, posameznike, ki aktivno iščejo delo in so ga takoj pripravljeni sprejeti, in posameznike, ki so že našli zaposlitev, vendar bodo z delom začeli šele po koncu raziskave (Divjak in drugi 2010).

Pri merjenju registrirane in anketne brezposelnosti prihaja do neskladij. Podatke o stopnji brezposelnosti, pridobljene na podlagi Ankete o delovni sili, lahko uporabimo za potrebe primerjave z drugimi državami, ki prav tako izvajajo merjenje anketne brezposelnosti, saj je metodologija usklajena v skladu z navodili Mednarodne organizacije za delo, medtem ko so

podatki registrirane brezposelnosti primernejši za primerjavo na državnem in regionalnem nivoju (Svetin in Osvald 2016).

3.2 VRSTE BREZPOSELNOSTI

Poznamo več vrst brezposelnosti, v prvi vrsti pa lahko brezposelnost delimo na odkrito in prikrito.

3.2.1 Odkrita brezposelnost

Odkrita brezposelnost zajema registrirano brezposelne posameznike, pri katerih je vzrok brezposelnosti neskladje med povpraševanjem in ponudbo na trgu dela. Poznamo štiri tipe odkrite brezposelnosti:

- *Frikcijska brezposelnost* najpogosteje nastane zaradi slabšega delovanja trga delovne sile, zaradi slabega pretoka informacij o prostih delovnih mestih in o iskalcih zaposlitve. Je kratkotrajne narave in zajema obdobje med zaposlitvama (Svetlik 1985).
- *Strukturna brezposelnost* nastane zaradi neskladij med povpraševanjem in ponudbo, zaradi česar se ustvari primanjkljaj ali presežek specifičnih kadrov. Strukturna brezposelnost je praviloma dolgotrajna (Gorišek 1991).
- *Ciklična brezposelnost* je opazna predvsem v obdobjih recesije, ko je opazno zmanjševanje investicij in zmanjševanje povpraševanja po delovni sili. Posledica zmanjševanja je pojav presežka specifičnih kadrov za katere ni povpraševanja. Na ciklično brezposelnost je moč vplivati z različnimi finančnimi spodbudami delodajalcev in na ta način spodbujati ustvarjanje dodatnih delovnih mest (Svetlik 1985).
- *Brezposelnost zaradi neskladne rasti* se pojavi ob masovnih spremembah ponudbe ali povpraševanja po delovni sili. Pojavi se v obdobjih povečanja delovno aktivnega prebivalstva zaradi višje rodnosti ali migracijskih tokov, obdobjih tehnološkega napredka, v obdobju preusmerjanja agrarnih poklicev v neagrarne in v obdobju gospodarskega stanja po vojnah (Svetlik 1985).

3.2.2 Prikruta brezposelnost

Za prikrto brezposelne osebe se štejejo posamezniki, ki niso zaposleni in ne iščejo zaposlitve, vendar imajo željo po njej, ter tisti posamezniki, ki želijo biti bolj produktivni ali dalj časa zaposleni. Prikrto brezposelnost lahko delimo na dve skupini, in sicer latentna brezposelnost ter podzaposlenost (Svetlik 1985):

- **Latentna brezposelnost** vključuje vse posameznike, ki so brez zaposlitve, je aktivno ne iščejo in bi zaposlitev sprejeli pod določenimi pogoji, zaradi določenih družinskih, osebnih ali zakonskih ovir pa se ne morejo zaposliti. V skupino latentno brezposelnih spada tudi določen delež dolgotrajno brezposelnih posameznikov, ki so zaradi dolgotrajnega iskanja ustrezne zaposlitve postali apatični (Svetlik 1985).
- **Podzaposlenost** vključuje posameznike, ki sicer imajo zaposlitev, vendar imajo željo po delu na ustrežnejših delovnih mestih. V to skupino uvrščamo delavce, katerih potenciali niso izkoriščeni v popolnosti – bodisi zaradi zaposlitve v drugi stroki bodisi zaradi opravljanja dela, kjer svojih delovnih zmožnosti ne izkoristijo v celoti (Svetlik 1985).

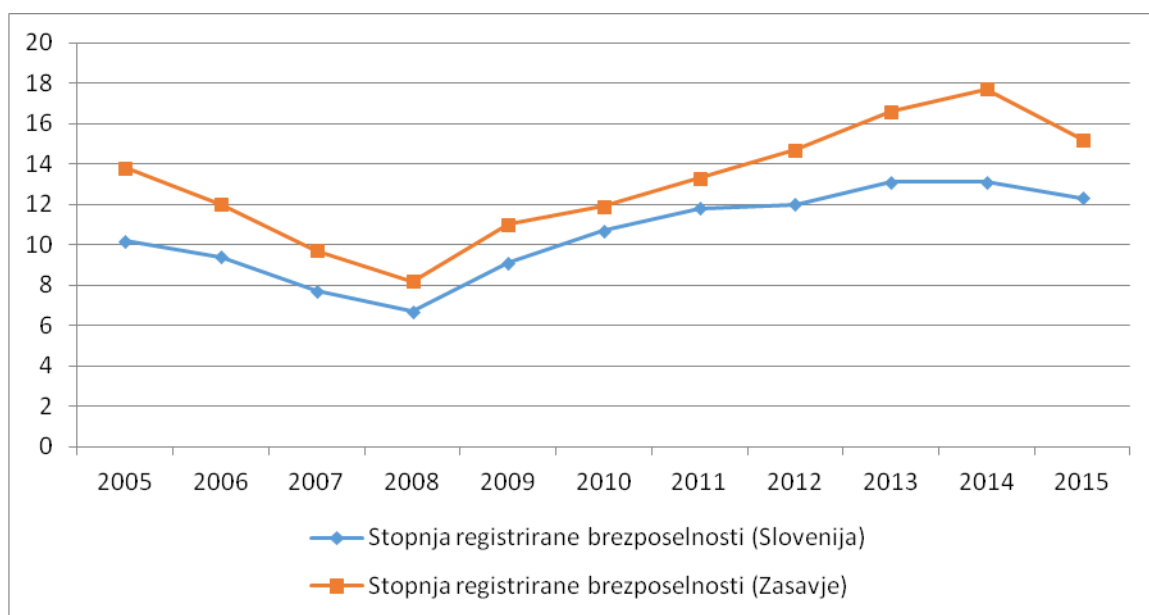
Poleg odkrite in prikrite brezposelnosti Goriškova navaja tudi prostovoljno brezposelnost in tehnološko brezposelnost. Za prostovoljno brezposelnost je značilno, da posamezniki zaradi različnih subjektivnih razlogov niso pripravljene delati in samoiniciativno izstopijo iz delovnega procesa. Do tehnološke brezposelnosti pa prihaja zaradi uvajanja novih tehnologij in slednja tako postaja zaradi hitrega razvoja trajna (Gorišek 1991).

3.3 STOPNJA REGISTRIRANE BREZPOSELNOSTI V SLOVENIJI

V Sloveniji je bilo v letu 2015 povprečno registriranih 112.726 brezposelnih posameznikov, kar je v primerjavi z letom 2014 kar 5,2% manj. Trend zmanjševanja števila prijav novih brezposelnih oseb na Zavodu je opazen od leta 2013, kar sovpada s krepitvijo gospodarske rasti (ZRSZ 2016a).

Spodnji graf (glej Sliko 2.1) prikazuje delež registrirano brezposelnih med aktivnim prebivalstvom v obdobju desetih let. Opazimo, da je stopnja registrirane brezposelnosti v Zasavju v celotnem obdobju nad slovenskim povprečjem, in je od leta 2005, ko je bila stopnja 13,8%, (v Sloveniji 10,2%) upadala vse do leta 2008, ko je dosegla najnižjo stopnjo 8,2% (v Sloveniji 6,7%) (SURS 2016).

Slika 3.1: Stopnja registrirane brezposelnosti med letoma 2005 in 2015 (v %)

Vir: SURS (2016).

Gospodarska kriza, s katero se soočamo v zadnjih letih, je leta 2009 dosegla globalne razsežnosti in vplivala na gospodarstvo po vsem svetu, vključno s Slovenijo. Ena izmed posledic krize je porast števila brezposelnih posameznikov, kar posledično povzroča manjšanje kupne moči. Zniževanje stroškov dela je v času gospodarske krize neizogibno in mnoga podjetja so prisiljena v masovno odpuščanje delavcev, kar ima za neposredno posledico porast stopnje brezposelnosti (Simon 2009).

Tudi v Sloveniji je opazen vpliv gospodarske krize na trg dela in vpliv na porast stopnje brezposelnosti. Od leta 2009 dalje spremljamo vsakoletni porast stopnje registrirane brezposelnosti, ki je med letoma 2013 in 2014 dosegla svoj vrhunec in znašala 13,1%, v zasavski regiji pa celo 17,7% (leta 2014). V letu 2015 gospodarska rast v Sloveniji v skladu z vsemi kazalniki zopet narašča, odpirajo se nova delovna mesta, na področju brezposelnosti pa je zaznati trend upadanja števila brezposelnih oseb in upad stopnje brezposelnosti, ki se približuje stopnji iz leta 2012 (SURS 2016).

3.4 REGISTRIRANA BREZPOSELNOST MED STAREJŠIMI V ZASAVJU

Starejši so na trgu dela v primerjavi z ostalimi starostnimi skupinami v nezavidljivem položaju. Za to rizično skupino je značilna slabša izobrazbena struktura, manjša fleksibilnost in večji delež zdravstvenih težav, zaradi česar so manj zanimivi za potencialne delodajalce in

posledično ostajajo brez zaposlitve dalj časa. Brezposelnost starejših je manj izrazita v obdobju, ko celotna brezposelnost hitro narašča, na primer v času gospodarske krize, ko je opazen porast deleža brezposelnih v mlajši starostni skupini (ZRSZ 2016a).

Glede na spodnjo tabelo (glej Tabelo 3.1) vidimo, da se je stopnja registrirane brezposelnosti oseb v starostni skupini 50 let in več v Zasavju v obdobju vse od leta 2005 zmanjševala in dosegla najnižjo stopnjo v letu 2008, ko je bila 11,4%, kar sovpada s padcem celotne stopnje brezposelnosti v zasavski regiji. Letu 2009 sledi porast deleža brezposelnih starejših, ki leta 2013 doseže najvišjo raven, in sicer 18,8% (SURs 2016).

Tabela 3.1: Stopnja registrirane brezposelnosti oseb starejših od 50 let (v %)

	Leto										
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Slovenija	11,8	11,6	11,1	10,5	12,3	14,5	17,6	16,9	16,8	15,4	14,7
Zasavje	14,6	13,0	11,7	11,4	13,1	13,6	17,6	17,9	18,8	18,4	16,4

Vir: SURs (2016).

Pred gospodarsko krizo je število starejših brezposelnih v Sloveniji naraščalo do te mere, da so starejši predstavljali več kot tretjino vseh brezposelnih. V Zasavju je bil tako najvišji delež v letu 2008, ko je predstavljal 29,5% vseh iskalcev zaposlitve. V prvih letih krize pa se je delež starejših brezposelnih v Sloveniji, v primerjavi s celotnim številom brezposelnih, nekoliko zmanjšal, saj je bil zaradi gospodarske situacije povečan priliv oseb mlajših od 50 let. Vendar so se sčasoma mlajši posamezniki zaposlili, starejši pa so ostali v brezposelnosti, ki je mnogokrat prešla v dolgotrajno brezposelnost in v veliko primerih tudi dokončno prekinitev delovne aktivnosti (ZRSZ 2015c; ZRSZ 2016a).

Starejši od 50 let predstavljajo največji delež vseh registriranih brezposelnih v Sloveniji. Če podrobno pogledamo število registriranih brezposelnih oseb v zadnjih štirih letih (glej Prilogo A), ugotovimo, da se je število registriranih brezposelnih oseb v starostnem razredu 50 let in več v Zasavju v letu 2016 v primerjavi z letom 2013 povečalo za 37,9%, medtem ko se je število starejših brezposelnih v istem obdobju v Sloveniji zmanjšalo za 7,1%. Število mlajših brezposelnih (starih do 24 let) v Zasavju predstavlja povprečno 11% vseh brezposelnih, kar je še vedno nad slovenskim povprečjem, kjer delež mladih brezposelnih predstavlja okrog 9%

vseh registrirano brezposelnih. V tej starostni skupini v zadnjih štirih letih ni opazen skokovit porast števila, saj je bilo v mesecu aprilu 2016 število mladih brezposelnih celo manjše v primerjavi z letom 2013 (ZRSZ 2016b). Na konstantno rast števila novo prijavljenih starejših v register brezposelnih oseb v zadnjih letih vpliva predvsem stanje gospodarstva v Zasavju. V zadnjih letih se delavci v Zasavju ponovno soočajo z masovnim odpuščanjem zaradi zapiranja Termoelektrarne Trbovlje in prestrukturiranja proizvodnje Cementarne Lafarge Trbovlje. Mlajši delavci so si v postopku ukinjanja delovnih mest našli drugo delo, medtem ko so starejši, v primerjavi z drugimi starostnimi skupinami, za potencialne delodajalce manj zanimivi, in so posledično v večji meri podvrženi dolgoročni brezposelnosti.

4 DOLGOTRAJNA BREZPOSELNOST STAREJŠIH

Številni starejši, ki zaradi različnih vzrokov ostanejo brez zaposlitve, mnogokrat po nastopu brezposelnosti ne najdejo več zaposlitve, kar predstavlja resen problem tako za posameznika kot tudi za celotno državo. Dolgotrajna brezposelnost ima namreč poleg socialnih in čustvenih posledic na posameznika tudi velik vpliv na sam trg dela in gospodarstvo določene države. Starejši so v primeru dolgotrajne brezposelnosti v nezavidljivem položaju. Zaradi stroškov, povezanih z zaposlovanjem starejših, se jim izogibajo delodajalci, po drugi strani pa njihove kompetence in znanja ne sledijo tehnološkim spremembam, kar je še opaznejše po daljši odsotnosti s trga delovne sile.

4.1 OPREDELITEV DOLGOTRAJNE BREZPOSELNOSTI

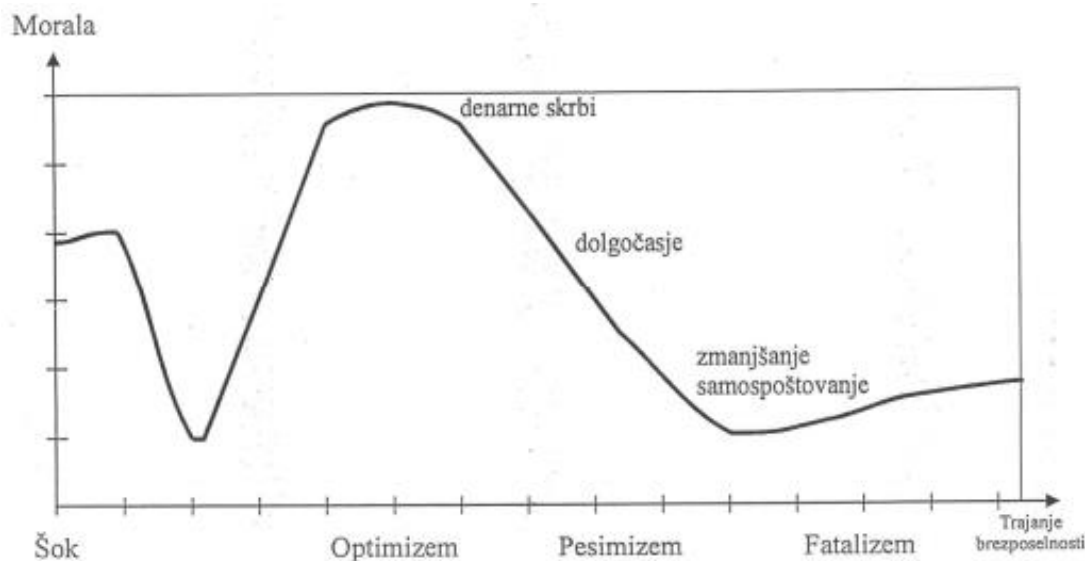
V skladu z definicijo Mednarodne organizacije dela (ILO) je dolgotrajna brezposelnost opredeljena kot neprostoovoljna odsotnost z dela, ki neprekinjeno traja vsaj 12 mesecev, v tem času pa oseba aktivno išče zaposlitev. Opaziti je, da so določene družbene skupine dolgotrajni brezposelnosti izpostavljene v večji meri. Tu gre predvsem za mlajšo populacijo, ki šele vstopa na trg dela – brez ustreznih delovnih izkušenj, z neprimerno oz. nezadostno izobrazbo, za ženske, ki se ponovno vključujejo na trg delovne sile po daljši odsotnosti zaradi nosečnosti in nege otroka in za starejše delavce, ki so bili zaposleni v tradicionalnih industrijskih panogah. Poleg njih so dolgotrajni brezposelnosti v večji meri podvrženi tudi člani etničnih skupin, invalidi, bivši zaporniki in odvisniki (Dominikuš 2002).

4.2 RAZLOGI IN POSLEDICE DOLGOTRAJNE BREZPOSELNOSTI

Eden izmed poglavitnih razlogov za pojav dolgotrajne brezposelnosti so strukturna neskladja med ponudbo in povpraševanjem na trgu dela. Neskladja so posledica globalizacije nacionalnih ekonomij, neučinkovite regulacije finančnih trgov, izginjanja tradicionalnih industrijskih panog ter upadanja števila rokodelskih delovnih mest. Ti procesi so delodajalce privedli do ukinjanja ali prestrukturiranja obstoječih delovnih mest in posledično odpuščanja, vzporedno pa se delavci niso uspeli prilagoditi novonastalim zahtevam (Dominikuš 2002).

Proces doživljanja posameznika ob izgubi zaposlitve in posledice na posameznikovo doživetje med brezposelnostjo najlažje pojasnimo s Harrisonovim modelom vpliva brezposelnosti:

Slika 4.1: Harrisonov model vpliva brezposelnosti

Vir: Dominikuš (2002).

Neposredno po izgubi zaposlitve nastopi faza šoka, ko brezposelna oseba izgubo doživlja kot krivico. Posamezniki v tej fazi niso zmožni kritičnega odnosa do novonastale situacije. Obdobju šoka sledi faza optimizma, ko se posameznik sprijazni z brezposelnostjo in je aktiven v iskanju nove zaposlitve. V primeru, da posameznik v obdobju optimizma ni uspešen pri iskanju zaposlitve, se njegov optimizem prevesi v fazo pesimizma, ko dvomi v svoje kompetence in ugotavlja, da ima težave pri iskanju zaposlitve. Za fazo pesimizma je poleg negativne naravnosti posameznika in upada samozavesti značilen tudi pojav finančnih težav, izgube stika s socialnim okoljem in nastanek težav v družini. Več časa kot mine od nastanka brezposelnosti, večja je negativna naravnost brezposelnega posameznika. Obdobju pesimizma tako sledi faza apatije in vdanosti v usodo. V tej fazi se oseba sprijazni s svojim položajem in preneha z iskanjem zaposlitve (Dominikuš 2002).

Fagin in Little sta mnenja, da se posameznik na izgubo delovnega mesta odziva v štirih različnih stopnjah, ki si sledijo glede na čas trajanja brezposelnosti. Prvo stopnjo poimenujeta stopnja duševnega pretresa, posameznik se na tej stopnji sooča z občutki dvoma in dezorientacije. Sledi stopnja zanikanja in optimizma. Brezposelni obravnavajo svoj status kot prehodni, svoj položaj pa želijo v čim večji meri izkoristiti. Posamezniki optimistično iščejo novo zaposlitev, v primeru, da se v tej fazi še ne pojavijo finančne težave, pa ustvarjalno porabijo prosti čas. Posamezniki, ki v fazi zanikanja in optimizma niso bili uspešni pri

zagotovitvi nove zaposlitve, s podaljševanjem obdobja brezposelnosti doživljajo tesnobo in stisko. V tej fazi postajajo zaskrbljeni glede prihodnosti. V primerjavi s prejšnjo fazo posamezniki niso več popolnoma prepričani, da je njihova brezposelnost zgolj prehodne narave. Položaj brezposelnih zaostrejuje tudi finančne težave, saj so posamezniki v tem času izrabili vsa privarčevana sredstva in postajajo finančno odvisni. Zadnjo stopnja odzivanja na izgubo delovnega mesta zaznamujeta vdanost v usodo in sprijaznjenost s položajem. Posamezniki se zavedajo, da imajo majhne možnosti, da najdejo novo zaposlitev, zmanjšajo pa se tudi njihova pričakovanja glede prihodnosti (Fagin in Little v Haralambos in Holborn 1999, 254–260).

4.3 STOPNJA DOLGOTRAJNE BREZPOSELNOSTI V SLOVENIJI IN ZASAVJU

Trajanje brezposelnosti je močno odvisno od dogajanja v gospodarstvu. V času gospodarske rasti, ko se ustvarjajo in odpirajo nova delovna mesta, se osebe praviloma lažje zaposlujejo. Takrat je fluktuacija posameznikov iz brezposelnosti v zaposljivost večja kot pa v času gospodarske krize, ko je opazno pomanjkanje prostih delovnih mest in so akterji na trgu dela (tako delodajalci in delojemalci) previdni pri zaposlovanju, same zaposlitvene možnosti pa se zmanjšujejo vzporedno s podaljševanjem trajanja obdobja brezposelnosti (ZRSZ 2015a).

Delež dolgotrajno brezposelnih oseb (osebe, ki so brez zaposlitve 12 mesecev ali več) prijavljenih v evidenci brezposelnih oseb pri Zavodu RS za zaposlovanje že vsa leta predstavlja največji delež. V letu 2014 je ta delež znašal 49,8% oz. 59.858 brezposelnih oseb (glej prilogo B). V času gospodarske krize, ko so se v letu 2009 začeli kazati prvi vplivi na stopnjo aktivnega prebivalstva in stopnjo brezposelnosti v Sloveniji, se je delež dolgotrajno brezposelnih zmanjšal, vendar zgolj na račun priliva večjega števila novih brezposelnih, ki so zaradi padca gospodarske rasti v času krize ostali brez zaposlitve zaradi propada številnih podjetij in množičnih odpuščanj. Delež novo prijavljenih brezposelnih (skupina, pri kateri je trajanje brezposelnosti 0–2 meseca) je tako v letu 2008 narasel za kar 82% oz. 22.777 brezposelnih v primerjavi z letom 2008, ko je bilo novo prijavljenih brezposelnih zgolj 12.488 oseb. Po letu 2010 so vse osebe, ki so se v evidenco množično vpisovale leto prej, a so bile v zadnjem letu neuspešne pri iskanju nove zaposlitve, prešle med dolgotrajno brezposelne osebe, zato je v letih 2010 in 2011 opazen izrazit porast števila oseb, ki spadajo v skupino dolgotrajno brezposelnih (ZRSZ 2015a).

V Zasavju delež dolgotrajno brezposelnih v mesecu aprilu 2016 predstavlja 56,3% vseh brezposelnih oz. 2.139 oseb (glej Tabelo 4.1) v primerjavi s 53,6% vseh dolgotrajno brezposelnih v celotni Sloveniji v istem obdobju. Največji delež dolgotrajno brezposelnih oseb sestavljajo posamezniki, ki so brezposelni že več kot tri leta. Delež slednjih je v Zasavju v aprilu 2016 predstavljal 46% vseh dolgotrajno brezposelnih. Od leta 2014 dalje je v Zasavju opaziti upad števila vseh brezposelnih, kar se odraža tudi v število dolgotrajno brezposelnih v istem obdobju. Vendar delež zmanjšanja števila dolgotrajno brezposelnih predstavlja zgolj 31,3% vseh, ki so v tem obdobju našli zaposlitev, kar še dodatno kaže na dejstvo, da se zmanjšuje delež prehodov iz brezposelnosti v zaposljivost z daljšanjem časa trajanja brezposelnosti (ZRSZ 2016b).

Tabela 4.1: Dolgotrajno brezposelne osebe glede na trajanje brezposelnosti

	Trajanje brezposelnosti (OE Zasavje)			Trajanje brezposelnosti (Slovenija)		
	12–23 mesecev	24–35 mesecev	36 mesecev in več	12–23 mesecev	24–35 mesecev	36 mesecev in več
april 2013	872	472	768	20.985	11.571	21.997
april 2014	982	494	917	25.420	10.968	24.267
april 2015	908	426	1.018	22.844	11.641	25.849
april 2016	751	404	984	19.761	10.704	26.119

Vir: ZRSZ (2016b).

4.4 DOLGOTRAJNA BREZPOSELNOST MED STAREJŠIMI

Ena izmed osnovnih značilnosti starejših brezposelnih oseb, in posledično eden glavnih razlogov za njihovo težjo zaposljivost, je relativno nizka stopnja izobrazbe. Leta 1998 je imela več kot polovica brezposelnih oseb starejših od 40 let dokončano zgolj nižjo poklicno izobrazbo ali manj, 43,3% srednješolsko izobrazbo ali manj in zgolj 4,6% dokončano višjo ali visoko šolo. Poleg nizke izobrazbene ravni je za skupino značilna nizka stopnja osebne motivacije za dodatno izobraževanje, zato so posledično za delodajalce nezanimivi (Verša 2002).

Neskladja med značilnostmi starejših brezposelnih in povpraševanjem po delovni sili se odražajo v visoki stopnji dolgotrajne brezposelnosti omenjene skupine. Število dolgotrajno brezposelnih, starih 50 let in več, vseskozi narašča in delež slednjih je v letu 2014 predstavljal 79,9% več v primerjavi z letom 2007 (glej Tabelo 4.2). Delež dolgotrajno brezposelnih, starih 50 let in več, se giblje v povprečju okoli 40% glede na celotno število vseh dolgotrajno brezposelnih (ZRSZ 2015a).

Tabela 4.2: Število dolgotrajno brezposelnih oseb po starosti (2007–2015)

Starost	Leto								
	Ø 2007	Ø 2008	Ø 2009	Ø 2010	Ø 2011	Ø 2012	Ø 2013	Ø 2014	Ø I-III 2015
15-24 let	2.482	1.493	1.539	1.539	2.508	2.370	2.414	2.847	2.989
25-29 let	4.185	2.972	2.925	2.925	4.604	5.374	5.231	6.123	6.555
30-39 let	6.650	5.306	5.306	5.306	8.153	10.738	11.495	12.802	13.514
40-49 let	9.174	7.943	7.535	7.535	10.148	11.752	12.288	12.921	13.261
50 let ali več	14.003	14.619	14.182	14.182	17.339	24.924	23.927	25.164	24.776
Skupaj	36.494	32.334	31.487	42.750	50.174	55.157	55.355	59.858	61.095

Vir: ZRSZ (2015a).

Število dolgotrajno brezposelnih starostne skupine 50 let in več se v Zasavju konstantno povečuje (glej prilogo C) in delež slednjih je leta 2012 znašal 36,4% v primerjavi z letom 2004, ko je bilo v Zasavju 274 oseb starejših od 50 let dolgotrajno brezposelnih oz. je delež le-teh znašal zgolj 19,3%. Vzporedno s trendom naraščanja deleža starejših dolgotrajno brezposelnih pa je zaznati upad števila dolgotrajno brezposelnih v starostnem razredu med 18. in 24. letom starosti (Območna služba Trbovlje ZRSZ 2016).

Podatki kažejo na dejstvo, da so mladi redkeje dolgotrajno brezposelni, saj so zaradi povprečno višje stopnje izobrazbe in večje fleksibilnosti ter pripravljenosti na vseživljenjsko izobraževanje zanimivejši za delodajalce v primerjavi s starejšimi, ki so v večji nevarnosti, da zapadejo v dolgotrajno brezposelnost.

5 AKTIVNA POLITIKA ZAPOSLOVANJA

Aktivno politiko zaposlovanja (v nadaljevanju APZ) najlažje razumemo kot nabor programov in ukrepov s katerimi država neposredno in selektivno posega na trg dela z namenom preprečitve ali zmanjšanja brezposelnosti in z namenom, da vključi ali zadrži čim več delovno sposobnega prebivalstva med delovno aktivnimi (Svetlik in Batič 2002).

Eden osnovnih dejavnikov za uveljavitev APZ je pojav strukturne brezposelnosti, ki je nastala kot posledica pospešenega uvajanja tehnologij, ki zahtevajo vse bolj specifične kompetence zaposlenih. Tehnološkim inovacijam pa izobraževalni sistemi ne sledijo v isti meri, kar ustvarja primanjkljaj usposobljenega kadra na eni strani in presežek delavcev, ki ne uspejo slediti spremembam, na drugi strani. Namen ukrepov je predvsem izboljšati možnosti zaposljivosti tistih brezposelnih, ki spadajo v rizične skupine (starejši, osebe z zdravstvenimi težavami, invalidne osebe ...), ter uravnati povpraševanje in ponudbo na področju posameznih gospodarskih kategorij, posameznih regij in na področju določenih poklicev, kjer je to potrebno (Svetlik in Batič 2002).

Zametki APZ segajo na Švedsko v čas po drugi svetovni vojni, ko se je država soočala s problematiko, kako preprečiti brezposelnost ob pojavu strukturnih sprememb v gospodarstvu. Kljub dejstvu, da se je model izoblikoval v šestdesetih letih, se je na Švedskem začel izvajati šele v sedemdesetih, medtem ko so druge razvite države začele uvajati določene prvine APZ že kmalu po nastanku modela. V Sloveniji se je APZ začela izvajati v začetku devetdesetih, ko se je država soočala s hitrim naraščanjem števila brezposelnih zaradi posledic uvajanja tržnega gospodarstva (Svetlik in Batič 2002).

Zakonska podlaga za izvajanje programov je opredeljena v Zakonu o urejanju trga dela (v nadaljevanju ZUTD), poleg smernic določenih v ZUTD pa sta podlagi za izvajanje APZ tudi katalog ukrepov APZ in načrt za izvajanje ukrepov APZ. Ukrepi opredeljeni v 29. členu ZUTD so usposabljanje in izobraževanje, spodbude za zaposlovanje, kreiranje delovnih mest nadomeščanje na delovnem mestu in delitev delovnega mesta ter spodbujanje samozaposlovanja (ZUTD 2010).

Programi in ukrepi, ki so temelj APZ se najpogosteje delijo v tri skupine:

- V prvo skupino spadajo programi in ukrepi za uravnavanje ponudbe delovne sile s poudarkom na programih za pospeševanje usposabljanja in izobraževanja. Tu so zajete različne oblike subvencij, davčne olajšave in druge finančne spodbude za izobraževanje posameznikov ter različne oblike izobraževalnih programov, namenjenih določenim skupinam zaposlenih in brezposelnih.
- V drugo skupino spadajo programi, namenjeni uravnavanju povpraševanja na trgu dela, z namenom ohranjanja zaposlitve s pomočjo finančnih spodbud delodajalcem v boju proti odpuščanju.
- Tretji del APZ predstavljajo službe za zaposlovanje, katerih osnovna naloga je usklajevanje povpraševanja in ponudbe na trgu delovne sile. Sem sodijo vzpostavitev informacijskih sistemov o iskalcih zaposlitve in ponudbi prostih delovnih mest, posredovanje teh informacij ter kadrovske svetovanje. Z leti so službe za zaposlovanje pridobile na pomenu in poleg zgoraj naštetih nalog tudi analizirajo trg delovne sile, predvidevajo spremembe in imajo v današnjem času pomembno vlogo pri izvajanju programov APZ (Svetlik in Batič 2002).

5.1 NAMEN UKREPOV AKTIVNE POLITIKE ZAPOSLOVANJA DO LETA 2015

Vsi ukrepi aktivne politike zaposlovanja, ki so se izvajali v obdobju med letoma 2012 in 2015, so bili zasnovani za specifične potrebe rizičnih skupin brezposelnih (mednje sodijo mladi brezposelni, starejši, dolgotrajno brezposelni, osebe z nizko stopnjo izobrazbe ...), z namenom spodbujanja zaposljivosti.

Različni ukrepi APZ so se do leta 2015 izvajali z namenom:

- hitrejša aktivacije brezposelnih, s poudarkom na skupini mladih in starejših,
- odpravljanja strukturnih neskladij na trgu dela,
- izboljšanja konkurenčnosti gospodarstva,
- izboljšanja delovne in socialne vključenosti ranljivih skupin na trgu dela (MDDSZ 2011).

5.1.1 Hitrejša aktivacija brezposelnih, predvsem mladih in starejših

Hitrejša aktivacija brezposelnega posameznika igra ključno vlogo pri zmanjševanju deleža dolgotrajno brezposelnih, saj je pomembna pri preprečevanju prehoda v dolgotrajno brezposelnost. Ciljna skupina so mladi brezposelni stari do 26 let in starejši brezposelni od 50. leta dalje (glej prilogo Č). Za doseg cilja hitrejše aktivacije je potrebno povprečno dobo trajanja brezposelnosti pri mladih skrajšati na največ 7 mesecev in pri starejših na največ 23 mesecev. Drugi cilj je povečati delež mladih in starejših, vključenih v programe APZ (ciljna vrednost v letu 2015 je povečanje deleža vključenih starejših na 15%). Ukrepi APZ za doseganje cilja so spodbude za zaposlovanje, kreiranje delovnih mest in spodbude za samozaposlovanje (MDDSZ 2011).

5.1.2 Odprava strukturnih neskladij na trgu dela na področju potrebnih znanj in veščin za zasedbo prostih delovnih mest

V času gospodarske krize zaznavamo povečanje stečajev in masovnega odpuščanja delavcev, zaradi česar prihaja na trg delovne sile veliko posameznikov z neustreznimi kompetencami za zasedbo prostih delovnih mest. V želji po skrajšanju časa brezposelnosti je treba takim delavcem zagotoviti možnost pridobitve dodatnih znanj, in s tem posledično izboljšati njihov položaj med iskalci zaposlitve. Ciljna skupina so mladi brezposelni, starejši brezposelni in osebe z nizko stopnjo izobrazbe (glej prilogo D). Za doseg cilja odprave strukturnih neskladij je potrebno povečati delež brezposelnih vključenih v ukrep usposabljanja in izobraževanja, ter do leta 2015 vključiti vsaj 2000 posameznikov v ukrep nadomeščanja na delovnem mestu in delitev delovnega mesta (MDDSZ 2011).

5.1.3 Izboljšanje konkurenčnosti gospodarstva z vlaganji v zaposlene

Večja produktivnost in višja dodana vrednost na zaposlenega pripomoreta k večji konkurenčnosti gospodarstva, kar pa zahteva naložbo v usposabljanje in izobraževanje delavcev. V letu 2015 je bil cilj povečanje deleža sredstev za ukrepe usposabljanja in svetovanja (glej Prilogo E). Delež proračunskih sredstev se zato namenja zaposlenim starejšim in tistim, z nižjo stopnjo izobrazbe, ki jih delodajalci praviloma ne vključujejo v usposabljanja in izobraževanja (MDDSZ 2011).

5.1.4 Delovna in socialna vključenost ranljivih skupin na trgu dela in dolgotrajno brezposelnih

Programi APZ morajo zagotavljati delovno in socialno participacijo vsem skupinam na trgu dela, ki so zaradi določenih ovir nekonkurenčne in nezanimive za potencialne delodajalce (starejši, invalidi, Romi in osebe brez izobrazbe). Namen je povečanje deleža vključenih v ukrep kreiranja delovnih mest na 7,5% (glej prilogo F) s spodbujanjem zaposlovanja v okviru socialnega podjetništva in poudarkom na prenovi javnih del (MDDSZ 2011).

5.2 UKREPI AKTIVNE POLITIKE ZAPOSLOVANJA NAMENJENI STAREJŠIM

V obdobju 2012 do 2015 je Zavod RS za zaposlovanje izvajal štiri ukrepe APZ, ki so bili namenjeni starejšim brezposelnim, in sicer:

- Ukrep 1: Usposabljanje in izobraževanje,
- Ukrep 3: Spodbude za zaposlovanje,
- Ukrep 4: Kreiranje delovnih mest,
- Ukrep 5: Spodbujanje samozaposlovanja - ukrep se je izvajal do leta 2014 (ZRSZ 2015c; ZRSZ 2016a).

5.2.1 Ukrep 1: usposabljanje in izobraževanje

Glavni namen ukrepa je povečanje zaposlitvenih možnosti s pomočjo pridobitve novih kompetenc za vstop na trg dela ali pridobitvijo višje ravni izobrazbe. V okviru prvega ukrepa APZ je bilo v letu 2015 vključenih 16.020 brezposelnih, kar predstavlja kar 70,27% vseh vključitvev. Pozitivni učinki tovrstnih programov so običajno izrazitejši na daljši rok, programi pa predstavljajo pomemben ukrep države v prizadevanju dviga konkurenčnosti gospodarstva v Sloveniji (ZRSZ 2016a).

V okviru usposabljanja in izobraževanja so bili v letu 2015 izvedeni sledeči programi usposabljanja namenjeni starejšim:

- ***Priprave na preverjanje in potrjevanje NPK in TPK:*** Namen aktivnosti je povečanje zaposljivosti ter zmanjšanje strukturnih neskladij na trgu dela. V letu 2015 so brezposelni starejši od 50 let predstavljali 9,9% vseh udeležencev v programu.
- ***Potrjevanje NPK in TPK:*** Po končanem usposabljanju posamezniki pridobijo javno listino o nacionalni poklicni kvalifikaciji, s katero posameznik izkazuje pridobljena

strokovna znanja potrebna za opravljanje določenega poklica. V letu 2015 so brezposelni starejši od 50 let predstavljali 13,8% vseh udeležencev v programu.

- **Institucionalno usposabljanje:** Ciljna skupina so brezposelni brez ustrezne izobrazbe ali delovnih izkušenj ter posamezniki s suficitarnimi poklici. V letu 2015 so brezposelni starejši od 50 let predstavljali 11,5% vseh udeležencev v programu.
- **Usposabljanje na delovnem mestu:** Usposabljanje se izvaja na delovnem mestu pod mentorstvom. Namen usposabljanja je izboljšati zaposljivost brezposelnih oseb in povečati njihovo konkurenčnost. V letu 2015 so brezposelni starejši od 50 let predstavljali 6,6% vseh udeležencev v programu (ZRSZ 2016a).

5.2.2 Ukrep 3: spodbude za zaposlovanje

Ukrep je namenjen povečanju zaposljivosti rizičnih skupin brezposelnih in se izvaja v obliki subvencij delodajalcem. V okviru spodbud za zaposlovanje sta bila v letu 2015 izvedena sledeča programa usposabljanja namenjeni starejšim:

- **Povračilo prispevkov na podlagi Zakona o spodbujanju regionalnega razvoja** se izvaja z namenom spodbujanja zaposlovanja v regijah z visoko stopnjo brezposelnosti (Pokolpje, Maribor z okolico, Hrastnik, Radeče in Trbovlje). V letu 2015 so brezposelni starejši od 50 let predstavljali 34% vseh udeležencev v programu.
- **Zaposli me 6/2014** je program, namenjen spodbujanju zaposlovanja težje zaposljivih oseb – programi so namenjeni predvsem invalidnim osebam, pripadnikom etničnih manjšin, brezposelnim starejšim od 50 let, dolgotrajno brezposelnim in osebam z nedokončano srednješolsko izobrazbo (ZRSZ 2015c; ZRSZ 2016a).

5.2.3 Ukrep 4: kreiranje delovnih mest

Ukrep je namenjen spodbujanju delovne in socialne vključenosti in izboljšanju kompetenc rizičnih skupin brezposelnih. V večini se izvaja pri neprofitnih delodajalcih in v javnem sektorju na način subvencioniranja začasnih zaposlitev. Način spodbujanja delovne in socialne vključenosti je aktiviranje dolgotrajno brezposelnih posameznikov v programe javnih del. V letu 2015 je bilo v javna dela vključenih 1772 brezposelnih oseb starejših od 50 let (ZRSZ 2016a).

5.2.4 Ukrep 5: spodbujanje samozaposlovanja

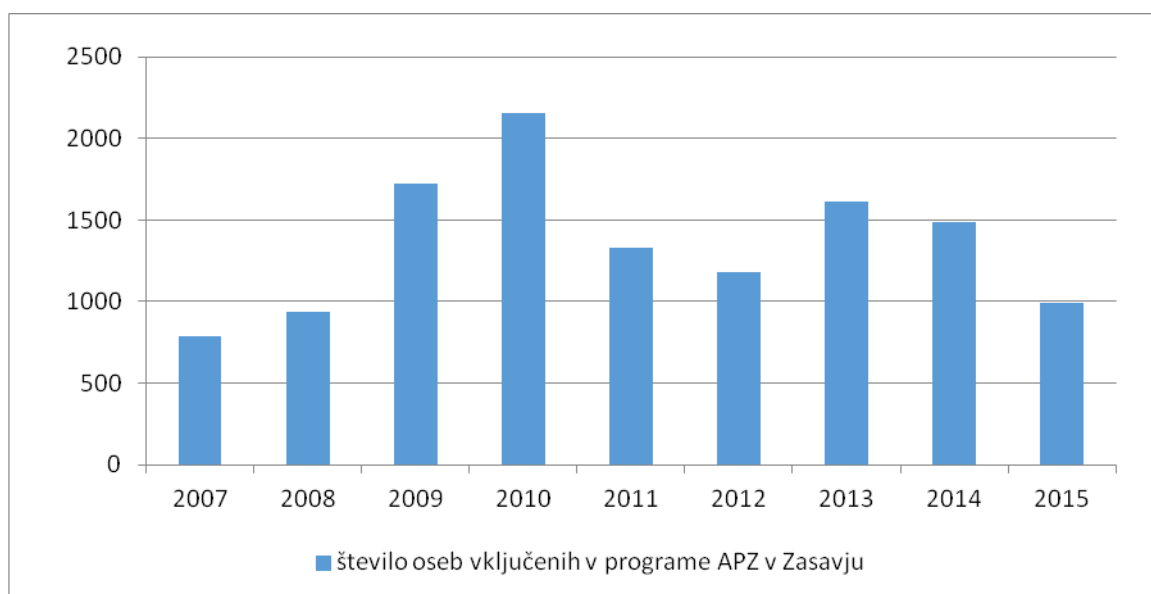
Ukrep je namenjen razvijanju podjetniške ideje in ustvarjanju novih delovnih mest. Programi namenjeni spodbujanju samozaposlovanja se izvajajo v obliki pomoči pri samozaposlovanju

in v obliki subvencioniranja samozaposlitve brezposelnega posameznika. Ukrep se je izvajal do leta 2014, ko je bilo vanj vključenih 364 oseb. V omenjenem letu se je ukrep izvajal na način subvencioniranja za samozaposlitev. Višina subvencije je znašala 5000 EUR, samozaposleni pa je bil dolžan ohranjati samozaposlitev še vsaj dve leti po prejemu sredstev. (ZRSZ 2015c).

5.3 IZVAJANJE PROGRAMOV AKTIVNE POLITIKE ZAPOSLOVANJA V ZASAVJU

V Zasavju od leta 2007 do 2010 beležimo izrazito rast števila udeležencev vključenih v programe APZ. Leta 2010 je bilo v programe APZ vključenih 2154 oseb (glej Sliko 5.1 in Prilogo G), od tega leta dalje pa število udeležencev v programih konstantno upada (v letu 2015 je bilo v programe APZ v Zasavju vključenih zgolj še 995 oseb). Razlog lahko pripišemo tudi bistvenemu manjšanju obsega sredstev, s katerimi razpolagajo zavodi (za potrebe izvajanja programov APZ je bilo v letu 2014 v Sloveniji porabljenih 93 mio EUR, medtem ko je bilo sredstev planiranih za leto 2015 zgolj 59 mio EUR), zaradi česar so zavodi prisiljeni k optimizaciji v danih razmerah (ZRSZ 2015c; Območna služba Trbovlje ZRSZ 2016).

Slika 5.1: Število udeležencev vključenih v ukrepe APZ v Zasavju (2007–2015)

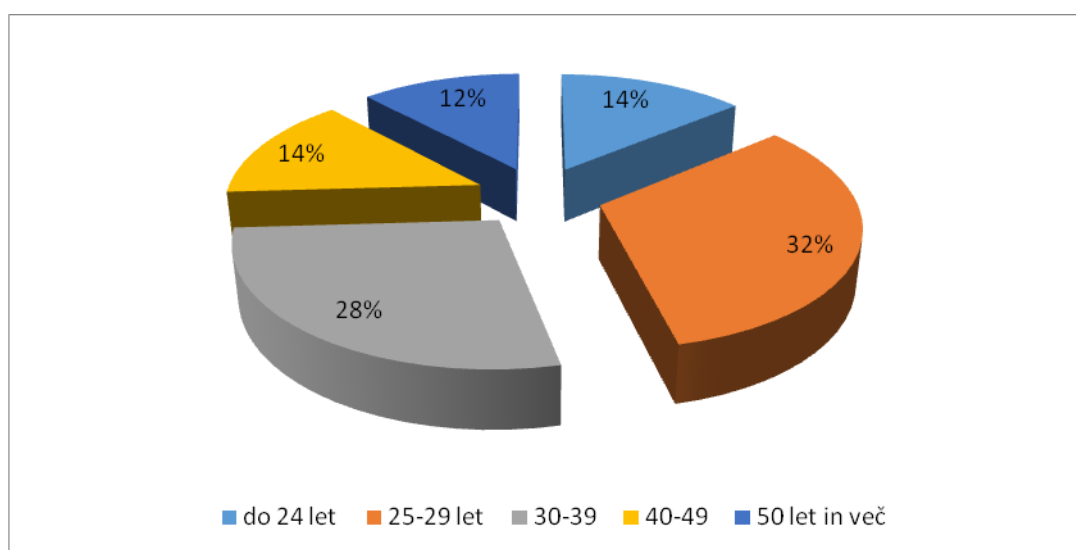
Vir: Območna služba Trbovlje ZRSZ (2016).

V letu 2015 je bilo znotraj Območne službe Trbovlje ZRSZ v programe APZ vključenih 995 oseb. Udeleženci so bili v tem letu vključeni v ukrepe usposabljanja in izobraževanja (ukrep

1), ukrepe spodbud za zaposlitev (ukrep 3) ter ukrepe kreiranja novih delovnih mest (ukrep 4) (Območna služba Trbovlje ZRSZ 2016).

Slaba tretjina vseh udeležencev vključenih v ukrepe APZ (32,4%) je bila stara 25-29 let (glej Sliko 5.2), sledijo jim udeleženci stari med 30 in 39 let (27,6 %), medtem ko so udeleženci starejši od 50 let v letu 2015 predstavljali zgolj 12% vseh oseb vključenih v ukrepe (Območna služba Trbovlje ZRSZ 2016).

Slika 5.2: Udeleženci vključeni v programe APZ v Zasavju v letu 2015 po starosti (delež v %)

Vir: Območna služba Trbovlje ZRSZ (2016).

Največ oseb je bilo v lanskem letu vključenih v ukrepe usposabljanja in izobraževanja (64,6% udeležencev) ter ukrepe kreiranja novih delovnih mest (34,9% udeležencev), medtem ko je bilo v ukrepe spodbud za zaposlitev vključenih zgolj 5 oseb (glej Tabelo 5.1). V ukrepe usposabljanja in izobraževanja je bilo vključenih največ oseb starih do vključno 29 let (60,5% vseh udeležencev). Programi spodbud za zaposlitev so bili v tem letu namenjeni zgolj posameznikom v istem starostnem razredu, medtem ko je bilo v ukrepe kreiranja novih delovnih mest vključenih največ posameznikov med 30. in 39. letom (38%), sledijo jim osebe stare 50 let in več (23%), posamezniki do vključno 29. leta pa so skupno predstavljali zgolj 19,6% vključenih – od tega v letu 2015 zgolj 5 udeležencev starih do 24 let (1,4% vseh udeležencev) (Območna služba Trbovlje ZRSZ 2016).

Tabela 5.1: Število udeležencev vključenih v ukrepe APZ v Zasavju v letu 2015 (pregled po starosti)

	starost udeležencev					SKUPAJ
	do 24 let	25-29	30-39	40-49	50 in več	
Ukrep 1: Usposabljanje in izobraževanje	131	258	143	72	39	643
Ukrep 3: Spodbude za zaposlitev	3	2	0	0	0	5
Ukrep 4: Kreiranje novih delovnih mest	5	63	132	67	80	347
Skupaj	139	323	275	139	119	995

Vir: Območna služba Trbovlje ZRSZ (2016).

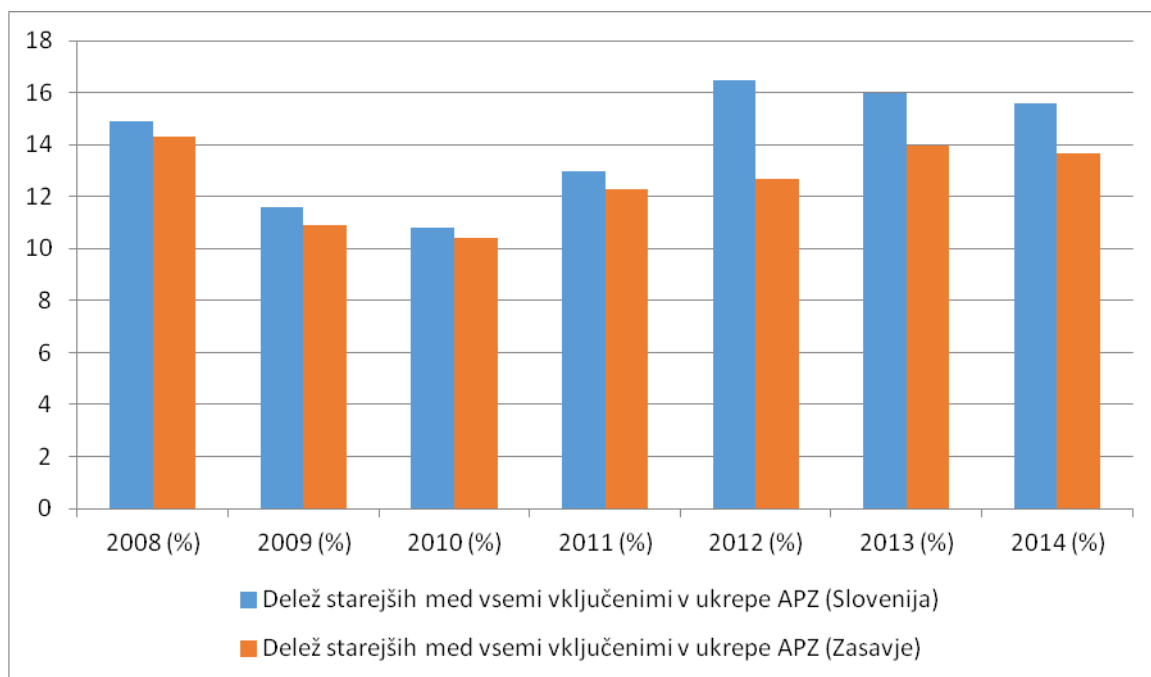
5.4 VKLJUČENOST STAREJŠIH V PROGRAME AKTIVNE POLITIKE ZAPOSLOVANJA V ZASAVJU

V Zasavju število starejših od 50 let vključenih v programe APZ narašča. V opazovanem obdobju (2007-2015) je bilo v letu 2013 v programe APZ vključenih največ posameznikov starejših od 50 let, in sicer 225 oseb, medtem ko je bilo v letu 2007 teh le 71 (glej Prilogo E). Ravno v začetnih letih je opazen največji porast števila starejših udeležencev, ko se je v letu 2008 v programe APZ vključilo 89% več starejših v primerjavi z letom prej. V letu 2015 pa je opazno zmanjšanje števila vseh oseb vključenih v programe APZ v primerjavi z letom prej, kar je med drugim odraz drastičnega zmanjšanja finančnih sredstev namenjenih ukrepom. Trend zmanjšanja števila vseh udeležencev vključenih v ukrepe APZ se odraža tudi v zmanjšanju števila starejših udeležencev v programih za kar 58, 6% v letu 2015 v primerjavi z letom prej (Območna služba Trbovlje ZRSZ 2016).

Vsa opazovana leta udeleženci stari med 30 in 39 let predstavljajo največji delež med vsemi osebami vključenimi v programe APZ v Zasavju. Slednji predstavljajo 27% vseh vključenih v letih 2007-2015, sledijo jim udeleženci stari 25 do 29 let (26,6%), medtem ko je povprečni delež oseb starejših od 50 let 12,1%. Delež starejših med vključenimi v ukrepe APZ v Zasavju je konstanten in se giblje med 9 in 14%, medtem ko je na ravni celotne Slovenije opazen porast deleža starejših vključenih od leta 2010 dalje (glej Sliko 5.3). Delež starejših

med vsemi vključenimi v ukrepe APZ je v Sloveniji v letu 2013 znašal 15,9% v primerjavi z letom 2010, ko je ta delež znašal 10,8% (MDDSZ 2015; Območna služba Trbovlje ZRSZ 2016).

Slika 5.3: Delež starejših, starih več kot 50 let, med vključenimi v ukrepe APZ (2008-2014)

Vir: MDDSZ (2015); Območna služba Trbovlje ZRSZ (2016).

Delež starejših med vsemi vključenimi v ukrepe APZ v Zasavju je v letu 2015 dosegel 11,9% (glej Tabelo 5.1), v preteklih letih pa je bilo mogoče opaziti trend večanja vključitev v posamezne ukrepe vse do leta 2015. V zadnjem letu so bili starejši vključeni zgolj v dva ukrepa APZ, in sicer v ukrep usposabljanja in izobraževanja (ukrep 1), kjer so starejši predstavljali 6,1% vseh udeležencev ter v ukrep kreiranja novih delovnih mest (ukrep 4), kjer so starejši predstavljali 22,9% vseh udeležencev. V ukrepu spodbud za zaposlitev v letu 2015 ni bilo vključenih starejših od 50 let, medtem ko se ukrep spodbujanja samozaposlovanja v letu 2015 v Zasavju ni izvajal (Območna služba Trbovlje ZRSZ 2016).

Tabela 5.2: Delež starejših, starih 50 let in več, med vsemi vključenimi v ukrepe APZ V Zasavju (2007–2015)

	2007 (%)	2008 (%)	2009 (%)	2010 (%)	2011 (%)	2012 (%)	2013 (%)	2014 (%)	2015 (%)
Ukrep 1: Usposabljanje in izobraževanje	2,9	5,6	6,9	6,9	7,5	6,6	6,9	5,4	6,1
Ukrep 3: Spodbude za zaposlitev	56,5	54	22,4	19,1	34,6	43,0	30,9	26,2	0
Ukrep 4: Kreiranje novih delovnih mest	29,2	29,4	30,4	24,9	38,7	15,7	25,8	30,6	22,9
Ukrep 5: Spodbujanje samozaposlovanja	11,8	11,5	6,4	8,6	8,2	14,8	13,7	0	
Skupaj	8,9	14,3	10,4	10,4	12,3	12,7	13,9	13,7	11,9

Vir: Območna služba Trbovlje ZRSZ (2016).

V obdobju od 2007 do 2015 je znotraj ukrepa usposabljanja in izobraževanja (ukrep 1) zaslediti izrazito povišanje deleža participacije starejših v letu 2007 (5,6%) v primerjavi z letom prej (2,9%), nato pa v naslednjih opazovanih obdobjih delež ostaja konstanten in znaša povprečno 6,5%. Znotraj ukrepa spodbud za zaposlitev (ukrep 3) je opaziti največja nihanja v deležu starejših med vključenimi. Med letoma 2007 in 2008 je bila več kot polovica vseh udeležencev v ukrepu spodbud za zaposlitev starejša od 50 let, ta delež pa do leta 2010 konstantno pada. Najnižjo raven doseže pri 19,1%, v letu 2015 pa v ukrepu spodbud za zaposlitev ni bilo vključenih starejših od 50 let. Starejši vključeni v ukrep kreiranja delovnih mest (ukrep 4) v Zasavju v povprečju predstavljajo 27,5% vseh udeležencev, medtem ko so do leta 2013 predstavljali zgolj 10,7% vseh udeležencev, leta 2014 pa v ta program niso bili vključeni. Starejši vključeni v ukrep spodbujanja samozaposlovanja (ukrep 5) do leta 2013 predstavljajo povprečno 10,7% vseh udeležencev, v letu pred prekinitvijo izvajanja (ukrep se v letu 2015 ne izvaja več) pa v program ni bilo vključenih oseb starejših od 50 let (Območna služba Trbovlje ZRSZ 2016).

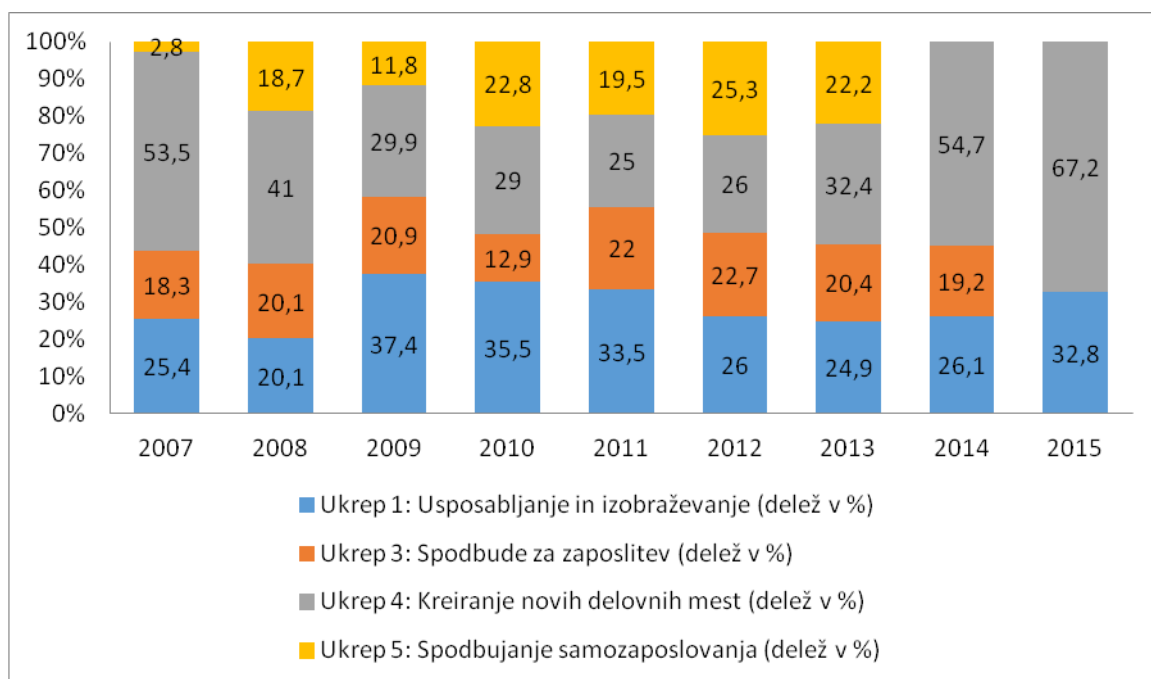
V letu 2014 so starejši vključeni v ukrepe APZ v Zasavju predstavljali zgolj 13,7% vseh udeležencev, medtem ko je v istem časovnem obdobju v Sloveniji delež znašal 23,7% (glej Tabela 5.2 in prilogo H). Do največjih neskladij v deležu vseh starejših med vključenimi v

ukrepe APZ v letih 2013 in 2014 prihaja zaradi različnih deležev starejših vključenih v ukrepe usposabljanja in izobraževanja (ukrep 1), medtem ko so deleži v ostalih ukrepih dokaj primerljivi s slovenskim povprečjem. V letu 2013 je delež starejših med vključenimi v ukrepe APZ v Zasavju predstavljal 6,9% (v Sloveniji 32,4%), leta 2014 pa 5,4% vseh udeležencev (v Sloveniji 21,2%) (Območna služba Trbovlje ZRSZ 2016).

V letih 2007 in 2013 beležimo v Zasavju porast števila starejših vključenih v ukrepe APZ. Največ starejših je v opazovanem obdobju vključenih v ukrep usposabljanja in izobraževanja (ukrep 1) in v ukrep kreiranja novih delovnih mest (ukrep 4) (glej Sliko 5.4).

Slika 5.4: Vključenost starejših, starih 50 let in več, v ukrepe APZ v Zasavju – pregled po ukrepih (2007–2015)

Vir: MDDSZ (2015); Območna služba Trbovlje ZRSZ (2016)

Če opazujemo participacijo starejših od 50 let v Zasavju po različnih ukrepih APZ v časovnem obdobju od 2007 do 2015, ugotovimo, da je največ starejših vključenih v ukrep usposabljanja in izobraževanja (ukrep 1) in ukrep kreiranja novih delovnih mest (ukrep 4). Oba ukrepa sta namenjena ciljnim skupinam težje zaposljivih. V letu 2014 je bila med vsemi starejšimi udeleženci v ukrepih APZ v Zasavju več kot polovica vseh starejših vključenih v ukrepe kreiranja novih delovnih mest, ta delež pa je v letu 2015 narasel na 67,2%. Tako največji delež starejših od 50 let v Zasavju, ki so vključeni v ukrepe APZ, predstavljajo

posamezniki vključeni v ukrep javnih del. Slednja so namenjena socialni vključenosti in aktiviranju starejših brezposelnih, v njih so vključeni starejši tudi do upokojitve in zato predstavljajo učinkovito orodje za zmanjševanje brezposelnosti med starejšimi (Območna služba Trbovlje ZRSZ 2016).

V letu 2015 so bili starejši od 50 let v Zasavju vključeni v programe usposabljanja in izobraževanja (ukrep 1) in ukrepe kreiranja delovnih mest (ukrep 4) (glej Tabelo 5.3).

Tabela 5.3: Število udeležencev, starih 50 let in več, vključenih v programe APZ v letu 2015 (pregled po ukrepih)

Ukrep APZ	Zasavje			Slovenija		
	50 let in več	VSI	delež (v %)	50 let in več	VSI	delež (v %)
Ukrep 1: Usposabljanje in izobraževanje						
NPK – Priprave na potrjevanje	1	39	2,6	92	932	9,9
NPK Potrjevanje	9	72	12,5	185	1.338	13,8
Institucionalno usposabljanje	12	166	7,2	647	5.636	11,5
Usposabljanje na delovnem mestu	17	279	6,1	285	4.289	6,6
Ukrep 4: Kreiranje novih delovnih mest						
Javna dela	80	346	23,1	1.621	6.258	25,9

Vir: Območna služba Trbovlje ZRSZ (2016); ZRSZ (2016a).

• **UKREP USPOSABLJANJA IN IZOBRAŽEVANJA**

Ukrep usposabljanja in izobraževanja je namenjen brezposelnim osebam ter iskalcem zaposlitve, katerih zaposlitev je ogrožena. Glavni cilj je izboljšanje zaposlitvenih možnosti – ali s pridobitvijo višje ravni izobrazbe ali pa s pridobitvijo novih znanj in kompetenc za vstop na trg dela in dolgoročno uspešen razvoj njihove kariere. Programe v okviru prvega ukrepa izvajajo delodajalci, ki so bili izbrani s strani Zavoda RS za zaposlovanje (izvajalci programov usposabljanja na delovnem mestu), izvajalci vpisani v register izvajalcev javno

veljavnih programov vzgoje in izobraževanja pri Ministrstvu za izobraževanje, znanost in šport (izvajalci programov formalnega izobraževanja) ter izvajalci, vpisani v Register zunanjih izvajalcev aktivnosti programov APZ. Pozitivni učinek tovrstnih programov pa je običajno opazen na daljši rok (ZRSZ 2016a).

Znotraj programa usposabljanja in izobraževanja je bilo v letu 2015 v Zasavju 118 starejših vključenih v različne ukrepe (glej Tabelo 5.3), in sicer:

– ***NPK – Priprave na potrjevanje in NPK Potrjevanje***

Nacionalna poklicna kvalifikacija (v nadaljevanju NPK) je uradno priznana poklicna ali strokovna usposobljenost, ki je potrebna za opravljanje posameznega poklica. Ukrepi priprave potrjevanja NPK in NPK potrjevanje brezposelnim zagotavlja pridobitev javne listine, ki izkazuje pridobljene kompetence za opravljanje določenega poklica. Osnovni namen programov je zmanjšati strukturna neskladja na trgu dela in povečati zaposljivost oseb (ZRSZ 2016a).

V letu 2015 so posamezniki starejši od 50 let, ki so bili vključeni v program priprav na potrjevanje NPK, predstavljali 2,6% vseh udeležencev usposabljanja v Zasavju, medtem ko je bil delež starejših udeležencev v celotni Sloveniji 9,9%. Delež starejših, ki so bili vključeni v program NPK Potrjevanja, je primerljiv z deležem sodelujočih starejših v celotni Sloveniji in je v letu 2015 znašal 12,5% za Zasavje in 13,8% za Slovenijo (glej Tabelo 5.3) (Območna služba Trbovlje ZRSZ 2016; ZRSZ 2016a).

– ***Institucionalno usposabljanje***

Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje v okviru programa Institucionalno usposabljanje omogoča brezposelnim osebam različna usposabljanja za opravljanje konkretnih del in nalog. Na ta način lahko udeleženci pridobijo dodatna znanja, veščine in spretnosti, ki jih lahko uporabijo na delovnem mestu in si s tem povečujejo svoje zaposlitvene možnosti. V program se lahko vključijo dolgotrajno brezposelni stari 30 let in več, starejši od 50 let (v evidenci brezposelnih morajo biti prijavljeni vsaj 3 mesece) ter posamezniki stari nad 30 let z nizko stopnjo izobrazbe (končana največ osnovna šola, ob pogoju, da so v evidenci brezposelnih prijavljeni vsaj 3 mesece). Program je še posebej namenjen tistim, ki nimajo ustreznih delovnih izkušenj, ali imajo poklic, po katerem ni povpraševanja med delodajalci. Vključitev

v program prinaša nova znanja, veščine in spretnosti, ki jih je mogoče uporabiti na delovnem mestu, ali pa boljšo usposobljenost za opravljanje konkretnih del in nalog, s čimer se povečajo možnosti za zaposlitev (ZRSZ 2016a).

V letu 2015 so posamezniki starejši od 50 let, ki so bili vključeni v program institucionalnega usposabljanja predstavljali 7,2% vseh udeležencev usposabljanja v Zasavju, delež starejših udeležencev v istem programu v celotni Sloveniji pa 11,5% (glej Tabelo 5.3) (Območna služba Trbovlje ZRSZ 2016; ZRSZ 2016a).

– *Usposabljanje na delovnem mestu*

Namen programa je brezposelnim, ki težje najdejo zaposlitev, omogočiti usposabljanje na delovnem mestu. Brezposelni tako pridobijo nova znanja in izkušnje ter si izboljšajo zaposlitvene možnosti, delodajalci pa spoznajo potencialne kandidate, ki jih usposobijo za konkretno delo že pred sklenitvijo delovnega razmerja. V program se vključujejo brezposelni, ki so starejši od 50 let in so najmanj 3 mesece prijavljeni med brezposelnimi. Ravno tako se vključujejo brezposelni, ki so dopolnili 30 let ali več in so najmanj 12 mesecev prijavljeni med brezposelnimi ter brezposelni v starosti 30 let in več, z največ osnovnošolsko izobrazbo in so najmanj 3 mesece prijavljeni med brezposelnimi. V praksi se je izkazalo, da imajo tako udeleženci usposabljanja kot delodajalci pozitivne izkušnje s programom. Zavod za zaposlovanje objavi javno povabilo za usposabljanje brezposelnih na delovnem mestu pri delodajalcih iz vse Slovenije, ki so izpolnjevali pogoje in se prijavili na javno povabilo. Zavod za zaposlovanje napoti brezposelne na usposabljanje k delodajalcem, slednji si s programom izboljšajo zaposlitvene možnosti, delodajalci pa usposobijo kandidate za konkretno delo (ZRSZ 2016a).

V letu 2015 je bilo v Zasavju v program usposabljanja na delovnem mestu vključenih 279 oseb, od tega 17 posameznikov starejših od 50 let (glej Tabelo 5.3). Posamezniki starejši od 50 let, ki so bili vključeni v program so predstavljali 6,1% vseh udeležencev usposabljanja v Zasavju. Delež je primerljiv z deležem starejših udeležencev v celotni Sloveniji, ki je leta 2015 znašal 6,6% (Območna služba Trbovlje ZRSZ 2016; ZRSZ 2016a).

Med vsemi starejšimi vključenimi v ukrepe usposabljanja in izobraževanja v Zasavju je bilo v letu 2015 43,6% starejših vključenih v ukrep usposabljanja na delovnem mestu, 30,8% starejših vključenih v ukrep institucionalnega usposabljanja, 23% starejših vključenih v ukrep

NPK Potrjevanje ter zgolj 2,6% starejših vključenih v ukrep priprav na potrjevanje NPK (Območna služba Trbovlje ZRSZ 2016).

- **UKREP KREIRANJA NOVIH DELOVNIH MEST**

Znotraj programa kreiranja delovnih mest je bilo v letu 2015 v Zasavju 80 starejših vključenih v program javnih del (glej Tabelo 5.3).

- **Javna dela**

S programi javnih del se je v recesiji v tridesetih letih prejšnjega stoletja reševala množična brezposelnost. Skozi čas so javna dela postala eden izmed učinkovitejših programov pospeševanja zaposlovanja. V Sloveniji se javna dela izvajajo že od leta 1990. V času tranzicije in gospodarske krize so javna dela kot program aktivne politike predstavljala odziv na krizo zaposlovanja. Javna dela so prinesla socialne in ekonomske koristi vsem partnerjem, tako naročnikom (strokovne organizacije, ministrstva, občine) kot tudi izvajalcem (neprofitnim delodajalcem) in brezposelnim osebam. Ves čas izvajanja so javna dela omogočala usposabljanja in delovno vključitev težje zaposljivih, predvsem dolgotrajno brezposelnih. Pri delavcu so ponovno vzbudila občutek samospoštovanja, koristnosti in samozavesti, obenem pa so tako ohranjali tudi delovne navade, razvijali delovne sposobnosti in si zagotovili vsaj minimalno socialno varnost. Program javnih del je do leta 2012 spremljala Vlada Republike Slovenije, z uveljavitvijo Zakona o urejanju trga dela (ZUTD), pa so bila javna dela opredeljena kot poseben program v okviru aktivne politike zaposlovanja z nazivom »Kreiranje delovnih mest« (ZRSZ 2015b).

Javna dela so namenjena aktiviranju dolgotrajno brezposelnih oseb. Javna dela omogočajo zaposlitev in večjo socialno varnost, nova znanja in delovne izkušnje, vključenost v delovno okolje in širjenje socialne mreže. Vključitev v program javnih del zagotavlja plačo, letni dopust in regres za letni dopust, povrnitev stroškov prehrane med delom in stroškov prevoza na delo, spodbudo in podporo mentorja in usposabljanje za opravljanje dela. Brezposelni so lahko v program vključeni neprekinjeno eno leto. Invalidi, Romi, moški starejši od 58 let in ženske starejše od 55 let pa so lahko v program neprekinjeno vključeni dve leti (ZRSZ 2015b).

V program javnih del je bilo v letu 2015 v Zasavju vključenih 346 posameznikov, od tega 80 starih 50 let in več (glej Tabelo 5.3). Delež sodelujočih starejših v Zasavju (23,1%) je bil v omenjenem letu primerljiv z deležem sodelujočih starejših na območju celotne Slovenije (25,9%) (Območna služba Trbovlje ZRSZ 2016; ZRSZ 2016a).

6 SKLEP

Demografske spremembe s katerimi se sooča današnja družba vplivajo na strukturne spremembe trga delovne sile. Starejši ostajajo delovno aktivni dlje, kar lahko pomeni priložnosti za gospodarstvo in zaposlovanje. Toda ob tem je potrebno zagotoviti določene pogoje, da bodo posamezniki lahko delali dlje. Tu ne gre zgolj za ustvarjanje in prilagajanje delovnih mest demografskim spremembam, temveč predvsem za prilagajanje organizacije dela skozi celotno življenjsko obdobje delavca. Da bomo lahko v prihodnosti v kar v največji meri izkoristili potencial, ki ga predstavljajo starejši, je potrebno že danes osnovati določene smernice za spremembe delovnega procesa in izboljšanje kakovosti delovnih mest.

Zgolj učinkoviti ukrepi politike aktivnega staranja lahko pripomorejo k povečanju stopnje zaposlenosti starejših. Za uspešno vključitev starejših na trg dela je bistvenega pomena vseživljenjsko učenje. Sprotno usposabljanje in pridobivanje kompetenc tekom celotne delovne aktivnosti posameznika namreč prepreči zastaranje njegovega znanja. Tako tudi starejši, ki se morebiti znajdejo brez dela, posedujejo vsa potrebna znanja za zasedbo delovnega mesta, ki zahteva specifične kompetence. Tu pa se pojavi paradoks – delodajalci starejše delavce, v primerjavi z mlajšimi, redkeje vključujejo v procese izobraževanja zaradi zmotnega prepričanja, da so le-ti manj učljivi in fleksibilni. Tako so starejši, ko se morebiti znajdejo brez zaposlitve, za bodoče delodajalce nezanimivi, saj njihovo znanje ne sledi tehnološkim inovacijam. Ta neskladja lahko odpravljamo z vzpostavitvijo ustreznih spodbud za delodajalce, v prizadevanju za večjo vključenost starejših delavcev v izobraževalne procese, kot tudi z učinkovitimi ukrepi aktivne politike zaposlovanja, namenjenimi pridobivanju ustreznih delovnih znanj in kompetenc starejših, ko se ti znajdejo brez zaposlitve.

Slovenija že vse od devetdesetih let namenja veliko pozornosti večji vključenosti starejših na trg dela in zmanjševanju stopnje brezposelnosti v tej rizični skupini populacije. Demografske spremembe na trgu dela so razvidne v zviševanju stopnje delovne aktivnosti v starostnih razredih od 50. leta dalje, kar je tudi odraz prilagajanja politik upokojevanja. Toda kljub dejstvu, da starejši ostajajo aktivni dlje, to ne spremeni starostne strukture brezposelnih. Starejši še vedno predstavljajo večino vseh brezposelnih oseb, ne glede na gibanja v gospodarstvu. V prvih letih gospodarske krize se je delež starejših brezposelnih v Sloveniji, v

primerjavi s celotnim številom brezposelnih, resda nekoliko zmanjšal, saj je bil zaradi gospodarske situacije povečan priliv brezposelnih oseb, mlajših od 50 let. A mlajši posamezniki so se sčasoma zaposlili, medtem ko je brezposelnost starejših mnogokrat prešla v dolgotrajno, v veliko primerih pa tudi v dokončno prekinitev delovne aktivnosti. Ravno tu vidim največji potencial za razvoj ustreznih ukrepov, namenjenih zniževanju stopnje brezposelnosti med starejšimi.

Država želi z različnimi ukrepi aktivne politike zaposlovanja izboljšati socialno vključenost ranljivih skupin na trgu dela, odpraviti strukturna neskladja in s hitrejšo aktivacijo starejših brezposelnih preprečevati njihov prehod med dolgotrajno brezposelne. Na podlagi analize podatkov o vključenosti brezposelnih v programe APZ v Zasavju sem ugotovila, da kljub specifičnim karakteristikam regije (nadpovprečno visoka stopnja registrirane brezposelnosti in slaba gospodarska rast) število udeležencev v programe APZ od leta 2013 upada, kar je neposredni odraz zmanjševanja sredstev, s katerimi razpolaga zavod. Trend zmanjševanja števila vseh udeležencev v letu 2015 zaradi izrazito okrnjenih finančnih sredstev se odraža tudi v za več kot polovico manjšem deležu starejših udeležencev – v primerjavi s prejšnjim letom. Posledice tovrstnega zmanjševanja števila udeležencev v programih APZ bodo v naslednjih letih vidne na področju zviševanja stopnje registrirane brezposelnosti med starejšimi.

Ob pregledu starostne strukture udeležencev ugotovimo, da so starejši v Zasavju v manjši meri vključeni v programe APZ in so v letu 2015 predstavljali zgolj 12% vseh vključitev. Ta delež v vseh opazovanih letih ni presegel 15%, medtem ko v Sloveniji med letoma 2013 in 2014 na tem področju opazimo izrazit porast. Menim, da je na tem področju še veliko možnosti za izpopolnitev ukrepov namenjenih večji vključenosti starejših v delovni proces in zmanjševanju njihove brezposelnosti. Glede na dejstvo, da se aktivno prebivalstvo stara, bi bilo potrebno več pozornosti namenjati večji vključenosti starejših v različne programe APZ. Seveda ob pogoju, da država zagotovi zadostna sredstva za izvajanje slednjih, v nasprotnem primeru lahko pričakujemo, da se bo regija še naprej soočala z večanjem števila brezposelnih v starostnem razredu nad 50 let.

Ob pregledu kazalcev ugotavljam, da se stopnja registrirane brezposelnosti oseb starejših od 50 let v Zasavju povečuje. Glede na to, da število starejših vključenih v programe APZ do leta 2014 konstantno narašča, torej ne morem potrditi neposredne povezave med participacijo

starejših v programih APZ in zmanjševanjem stopnje njihove brezposelnosti. Razloge lahko iščemo v dejstvu, da programi APZ niso prilagojeni specifičnosti trga delovne sile v Zasavju. V tej regiji namreč, zaradi pomanjkanja prostih delovnih mest na eni strani in visoke stopnje iskalcev zaposlitve na drugi, starejši kljub vključenosti v programe izobraževanj in usposabljanj niso dovolj konkurenčni. Ker je v Zasavju ukinjanje delovnih mest stalnica, je eno izmed rešitev situacije predstavljalo spodbujanje samozaposlovanja. Ta ukrep je starejšim brezposelnim, ki niso bili zanimivi za potencialne delodajalce, omogočil razvoj podjetniške ideje in kreiranje lastnega delovnega mesta. Ta možnost je bila v letu 2015 ukinjena in tako je glede na sedanje stanje na trgu dela v Zasavju za starejše brezposelne trenutno najprimernejši program vključitev v javna dela. Programi usposabljanja in izobraževanja namreč, zaradi prej omenjene visoke konkurence iskalcev zaposlitve in preferenc delodajalcev, nimajo želenega učinka.

Glede na navedeno lahko trdim, da programi aktivne politike zaposlovanja nimajo želenega učinka na zmanjševanje brezposelnosti starejših v Zasavju. Mojo glavno hipotezo, da z udeležbo v programih aktivne politike zaposlovanja starejši v Zasavju postajajo konkurenčnejši na trgu delovne sile zato delno zavračam. Preko analize pridobljenih podatkov sem ugotovila, da starejši postajajo konkurenčnejši na trgu dela znotraj lastnega starostnega razreda, vendar njihova vključenost v programe nima zadostnega učinka, da bi slednji postali konkurenčnejši v boju za zaposlitev v primerjavi z iskalci vseh starostnih razredov.

Dejstvo je torej, da je problematika brezposelnosti starejših v zasavski regiji kompleksnejša, kot se zdi na prvi pogled in moramo zato k njenemu reševanju pristopiti celoviteje in zatorej ne moremo sklepati, da bo zgolj višja vključenost starejših v programe APZ zmanjšala njihovo brezposelnost. Bistveno zmanjšanje brezposelnosti pri starejših bomo opazili šele ko bodo omenjeni problematiki posvetili več pozornosti vsi akterji – tako država in zavodi za zaposlovanje, kot tudi bodoči delodajalci, predvsem pa starejši posamezniki ki so se znašli brez zaposlitve. V želji po doseganju korenitejših sprememb, bi morali v prihodnosti več časa in sredstev namenjati izobraževanju in spreminjanju mentalitete potencialnih delodajalcev. Le-te bi bilo potrebno podučiti o pozitivnem doprinosu starejših k delovnemu procesu – s takšnim odnosom bodo starejši postali konkurenčnejši na trgu dela.

Odnos do starejših v delovnem procesu in sam pogled na drugačno strukturo aktivnega prebivalstva mora spremeniti tudi širša družba. Potrebno je odpraviti predsodke o starejših

delavcih in v našo zavest staranje zasidrati kot pozitiven koncept, ki prinaša znanje in izkušnje. Potrebno se je odločno boriti proti diskriminaciji na podlagi starosti in se zoperstaviti negativnim konotacijam, značilnim za našo percepcijo starejših delavcev.

Nenazadnje pa je potrebno več pozornosti nameniti tudi reševanju psiholoških in socioloških težav, s katerimi se zaradi brezposelnosti soočajo starejši. Potrebno je zmanjševati njihovo družbeno izključenost in marginalizacijo, ter jih ponovno motivirati. Starejši brezposelni v Zasavju se nedvomno zavedajo, da je, zaradi visoke stopnje brezposelnosti v vseh starostnih razredih, njihova možnost za ponovno zaposlitev majhna. A kljub težki situaciji, naj se ne prepustijo apatiji in vdanosti v usodo. Potrebno je povečati njihovo samozavest, saj bodo le tako lahko v množici vseh iskalcev zaposlitve opozorili nase in s tem izboljšali svoje možnosti za zaposlitev.

7 LITERATURA

1. Bilban, Marjan. 2015. Brezposelnost in njeni vplivi na zdravje. *Delo in zdravje 1/2015*. Dostopno prek: http://www.zvd.si/media/medialibrary/2016/08/DV-1-2015_Brezposelnost.pdf (25. avgust 2016).
2. Divjak, Matej, Nuška Brnot Kaja, Malešič in Jerneja Čuk. 2015. *Aktivno prebivalstvo, Slovenija. Metodološka pojasnila*. Dostopno prek: <http://www.stat.si/statweb/Common/PrikaziDokument.ashx?IdDatoteke=8138> (9. maj 2016)
3. Dominikuš, Davor. 2002. Zaposlovanje dolgotrajno brezposelnih. V *Politika zaposlovanja*, ur. Ivan Svetlik, Jože Glazer, Alenka Kajzer in Martina Trbanc, 372–396. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
4. EUROSTAT 2016. *Labour market – employment and unemployment (LFS)*. Dostopno prek: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/lfs/data/main-tables> (25. avgust 2016).
5. Gorišek, Karmen. 1991. Delovanje in možnosti reguliranja tržišča delovne sile. V *Poti do dela in zaposlitve: priročnik za brezposelne in zaposlene: izbrana poglavja*. Ljubljana: Domus.
6. Haralambos, Michael in Martin Holborn. 1999. *Sociologija. Teme in perspektive*. Ljubljana: DZS.
7. Kavar Vidmar, Andreja. 1993. *Brezposelnost*. Dostopno prek: www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-PUF46GQV/412c3fe9-0d4a-4bd0.../PDF (9. maj 2016).
8. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (MDDSZ). 2011. *Smernice za izvajanje ukrepov aktivne politike zaposlovanja za obdobje 2012-2015*. Dostopno prek: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/smernice_apz_2012_2015.pdf (4. julij 2016).
9. --- 2015. *Smernice za izvajanje ukrepov aktivne politike zaposlovanja za obdobje 2016-2020*. Dostopno prek: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/zaposlovanje/Smernice_APZ_2016_2020__final.pdf (4. julij 2016).
10. Območna služba Trbovlje ZRSZ. 2016. *Statistični podatki o osebah vključenih v ukrepe APZ v Zasavju* (interno gradivo poslano po e-pošti).
11. Pajnkihar, Tatjana. 2009. *Staranje delovne sile – izzivi in rešitve z vidika delodajalcev v šestih državah srednje in vzhodne Evrope*. Dostopno prek: www.irdo.si/skupnicd/cdji/cd-irdo-2009/images/referati/3-1-3_pajnkihar.pdf (25. avgust 2016).

12. Simon, Hermann. 2009. *Kriza – kako uspešno poslovati v spremenjenih razmerah: 33 učinkovitih rešitev za vašo gospodarsko družbo*. Ljubljana: Planet GV.
13. Statistični urad Republike Slovenije (SURS). 2011. *Starejše prebivalstvo v Sloveniji*. Dostopno prek: <http://www.stat.si/doc/StarejsePrebivalstvo.pdf> (9. maj 2016).
14. --- 2016. *Prebivalstvo in trg dela – izbrani kazalniki, kohezijske in statistične regije*. Dostopno prek: http://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/Dem_soc.asp (25. junij 2016).
15. Svetin, Irena in Tina Osvald. 2016. *Aktivno in neaktivno prebivalstvo, Slovenija. Metodološko pojasnilo*. Dostopno prek: <http://www.stat.si/statweb/Common/PrikaziDokument.ashx?IdDatoteke=7788> (9. maj 2016).
16. Svetlik, Ivan. 1985. *Brezposelnost in zaposlovanje*. Ljubljana: Delavska enotnost.
17. --- in Mavricija Batič. 2002. Aktivna politika zaposlovanja. V *Politika zaposlovanja*, ur. Ivan Svetlik, Jože Glazer, Alenka Kajzer in Martina Trbanc, 174–198. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
18. Verša, Doroteja. 2002. Zaposlovanje starejših. V *Politika zaposlovanja*, ur. Ivan Svetlik, Jože Glazer, Alenka Kajzer in Martina Trbanc, 371–396. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
19. *Zakon o urejanju trga dela (ZUTD).2010*. Ur. l. RS 80/2010. Dostopno prek: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO5840> (25. junij 2016).
20. Zavod RS za zaposlovanje (ZRSZ). 2015a. *Dolgotrajno brezposelne osebe*. Dostopno prek: https://www.ess.gov.si/_files/7100/Analiza_DBO.pdf (25. junij 2016).
21. --- 2015b. *Javna dela v Sloveniji. Zbornik programov*. Dostopno prek: https://www.ess.gov.si/_files/7831/ZBORNIK_25_LET_JAVNIH_DEL.pdf (8. avgust 2016).
22. --- 2015c. *Letno poročilo 2014*. Dostopno prek: http://www.ess.gov.si/_files/6909/letno_poslovno_porocilo_2014.pdf (25. junij 2016).
23. --- 2016a. *Letno poročilo 2015*. Dostopno prek: http://www.ess.gov.si/_files/8853/Letno_porocilo_ZRSZ_2015.pdf (25. junij 2016).
24. --- 2016b. *Registrirana brezposelnost po statističnih regijah*. Dostopno prek: http://www.ess.gov.si/trg_dela/trg_dela_v_stevilkah/registrirana_brezposelnost (25. junij 2016).
25. Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije (ZPIZ). 2016. *Statistični pregled, leto 2015*. Dostopno prek: <http://www.zpiz.si/cms/?id=2&inf=730> (25. junij 2016)

PRILOGE

Priloga A: Število registrirano brezposelnih oseb po starosti

	starost	apr. 2013	apr. 2014	apr. 2015	apr. 2016
Zasavje	15-24 let	379	420	428	354
	25-29 let	560	635	728	538
	30-39 let	772	881	1.021	915
	40-45 let	570	630	755	668
	50 let in več	886	938	1.144	1.222
	SKUPAJ	3.167	3.504	4.076	3.697
Slovenija	15-24 let	10.804	11.992	10.210	8.774
	25-29 let	17.813	19.919	17.455	14.096
	30-39 let	28.202	29.203	27.585	24.787
	40-45 let	24.435	24.107	22.667	20.550
	50 let in več	40.078	38.415	37.006	37.246
	SKUPAJ	121.332	123.636	114.923	105.453

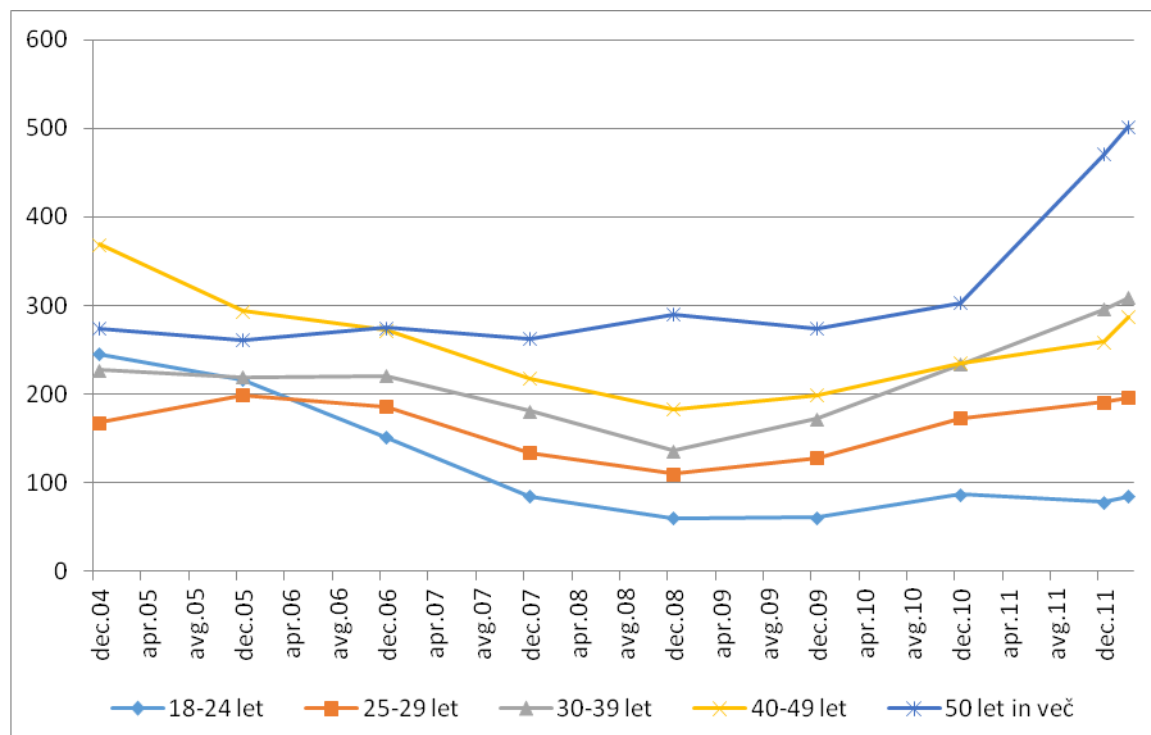
Vir: ZRSZ (2016b)

Priloga B: Brezposelne osebe glede na trajanje brezposelnosti, povprečje leta

trajanje brezposel.	Ø 2007	Ø 2008	Ø 2009	Ø 2010	Ø 2011	Ø 2012	Ø 2013	Ø 2014	Ø I-III 2015
0-2 meseca	13.330	12.488	22.777	20.712	21.218	21.515	23.275	21.618	25.281
3-5 mesecev	9.311	8.033	15.186	15.524	16.588	14.903	17.917	16.430	17.727
6-8 mesecev	6.839	5.771	10.232	11.748	12.614	10.561	13.306	12.407	9.946
9-11 mesecev	5.362	4.591	6.672	9.769	10.098	8.047	9.975	9.795	7.594
dolgotrajno brezposelni	36.494	32.334	31.487	42.750	50.174	55.157	55.355	59.858	61.095
SKUPAJ	71.336	63.216	86.354	100.504	110.692	110.183	119.827	120.109	121.643

Vir: ZRSZ (2016a).

Priloga C: Dolgotrajno brezposelne osebe po starosti (2004-2012)

Vir: Območna služba Trbovlje ZRSZ (2016).

Priloga Č: Cilji APZ 2012-2015 (1/4)

	KAZALNIK	IZHODIŠČNA VREDNOST 2010	CILJNA VREDNOST 2015	Ukrepi APZ za doseganje cilja	Izvajalec ukrepov APZ	Ciljna skupina
HITREJŠA AKTIVACIJA BREZPOSLENIH OSEB, PREDVSEM MLADIH (do 26 let) IN STAREJŠIH (nad 50 let)	POVPREČNI ČAS V EVIDENCI BREZPOSLENIH – MLADI	8,1 meseca	7 mesecev	Ukrep 2: spodbude za zaposlovanje Ukrep 4: kreiranje delovnih mest	ZRSZ	mladi brezposelni, starejši brezposelni, predvsem prejemniki denarnega nadomestila in denarne socialne pomoči
	POVPREČNI ČAS V EVIDENCI BREZPOSLENIH – STAREJŠI	27,1 meseca	23 mesecev	Ukrep 5: spodbude za samozaposlovanje, še posebej za mlade		
	DELEŽ MLADIH, VKLJUČENIH V UKREPE APZ	19,8 %	22 %	<i>Podporni ukrep:</i> storitvi vseživljenjska karierna orientacija in posredovanje zaposlitve;		
	DELEŽ STAREJŠIH, VKLJUČENIH V UKREPE APZ	12,4 %	15 %			

Vir: MDDSZ (2011).

Priloga D: Cilji APZ 2012-2015 (2/4)

	KAZALNIK	IZHODIŠČNA VREDNOST 2010	CILJNA VREDNOST 2015	Ukrepi APZ za doseganje cilja	Izvajalec ukrepov APZ	Ciljna skupina
ODPRAVA STRUKTURNIH NESKLADIJ NA TRGU DELA NA PODROČJU POTREBNIH ZNANJ IN VEŠČIN ZA ZASEDANJE RAZPOLOŽLJIVIH DELOVNIH MEST	DELEŽ VKLJUČENIH V PROGRAME IZOBRAŽEVANJA IN USPOSABLJANJA MED VSEMI BREZPOSELNIMI	24 % brezposelnih vključenih v ukrep usposabljanja in izobraževanja	25 % brezposelnih vključenih v ukrep usposabljanja in izobraževanja	Ukrep 1: usposabljanje in svetovanje (predvsem brezposelnih) Ukrep 2: nadomeščanje na delovnem mestu in delitev delovnega mesta (lahko v povezavi z ukrepom usposabljanja in izobraževanja) ----- <i>Podpomi ukrep:</i> vseživljenjska karierna orientacija, še posebej poglobljeno karierno svetovanje in učenje veščin vodenja kariere s poudarkom na šolajoči se mladini	ZRSZ – usposabljanje in izobraževanje brezposelnih ----- Sklad – usposabljanje in izobraževanje zaposlenih, nadomeščanje na delovnem mestu in delitev delovnega mesta	brezposelni in zaposleni, predvsem mladi, starejši in osebe brez izobrazbe ali z nizko stopnjo formalne izobrazbe
	ŠTEVILO VKLJUČENIH V UKREP NADOMEŠČANJE NA DELOVNEM MESTU IN DELITEV DELOVNEGA MESTA	/	2000			

Vir: MDDSZ (2011).

Priloga E: Cilji APZ 2012-2015 (3/4)

	KAZALNIK	IZHODIŠČNA VREDNOST 2010	CILJNA VREDNOST 2015	Ukrepi APZ za doseganje cilja	Izvajalec ukrepov APZ	Ciljna skupina
IZBOLJŠANJE KONKURENČNOSTI GOSPODARSTVA Z VLAGANJI V ZAPOSLENE	POVEČEVANJE DELEŽA SREDSTEV ZA UKREPE IZOBRAŽEVANJA IN USPOSABLJANJA ZAPOSLENIH V UKREPIH APZ	4 % sredstev APZ	6 % sredstev APZ	Ukrep 1: usposabljanje in svetovanje ----- <i>Podporni ukrep:</i> vseživljenjska karierna orientacija za iskalce zaposlitve, katerih zaposlitev je ogrožena, sofinanciranje delovanja in programov dela fundacij za izboljšanje zaposlitvenih možnosti.	SKLAD	zaposleni, predvsem starejši in tisti brez izobrazbe ali z nizko stopnjo izobrazbe

Vir: MDDSZ (2011).

Priloga F: Cilji APZ 2012-2015 (4/4)

	KAZALNIK	IZHODIŠČNA VREDNOST 2010	CILJNA VREDNOST 2015	Ukrepi APZ za doseganje cilja	Izvajalec ukrepov APZ	Ciljna skupina
DELOVNA IN SOCIALNA VKLJUČENOST RANLJIVIH SKUPIN NA TRGU DELA IN DOLGOTRAJNO BREZPOSELNIH	ŠTEVILO VKLJUČENIH V UKREP KREIRANJE DELOVNIH MEST	delež vključenih brezposelnih v letu 2010 – 6,7 % od povprečno brezposelnih v letu 2010	prestrukturiranje programov APZ, ki se izvajajo v okviru ukrepa kreiranje delovnih mest, povečanje deleža vključenih na 7,5 % od povprečno brezposelnih	Ukrep 4: kreiranje delovnih mest ----- <i>Podporni ukrep:</i> poglobljeno karierno svetovanje	ZRSZ	ranljive skupine brezposelnih oseb, še posebej starejši, invalidi, Romi, osebe brez izobrazbe

Vir: MDDSZ (2011).

Priloga G: Število oseb vključenih v programe APZ v Zasavju (2007-2015)

starost	leto								
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
do 24 let	231	136	314	340	235	199	206	239	139
25-29 let	220	254	435	551	321	304	426	425	323
30-39 let	153	268	467	586	376	324	477	370	275
40-49 let	114	148	320	393	238	200	278	250	139
50 in več	71	134	187	224	164	150	225	203	119
SKUPAJ	789	940	1.723	2.154	1.334	1.177	1.612	1.487	995

Vir: Območna služba Trbovlje ZRSZ (2016).

Priloga H: Delež vseh starejših, starih 50 let ali več, med vključenimi v ukrepe APZ

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)
Ukrep 1: Usposabljanje in izobraževanje	7,1	7,0	7,2	9,9	13,2	32,4	21,2
Ukrep 3: Spodbude za zaposlitev	53,3	22,5	21,7	25,3	45,7	34,2	32,3
Ukrep 4: Kreiranje novih delovnih mest	31,6	32,8	26,7	37,9	19,2	29,0	31,2
Ukrep 5: Spodbujanje samozaposlovanja	11,8	7,0	8,2	9,4	12,7	11,8	4,3
Skupaj	14,9	11,6	10,8	13,0	16,5	28,0	23,7

Vir: MDDSZ (2015).